

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ
Навчально-науковий інститут економіки і управління
Кафедра фінансів

«До захисту в ЕК»

Директор інституту

(підпис)

Олег ШЕРЕМЕТ
(ім'я та прізвище)

«__» _____ 2024 р.

«До захисту допущено»

Завідувач кафедри

(підпис)

Лада ШПІНЯН
(ім'я та прізвище)

«__» _____ 2024 р.

**КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
НА ЗДОБУТТЯ ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ БАКАЛАВРА**

зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

(код та назва спеціальності)

освітньо-професійної програми Фінанси, банківська справа та страхування

на тему: **Внутрішні джерела фінансування підприємства та напрями їх диверсифікації**

Виконала (в): здобувач 3 курсу

Глезова Олександра Олександрівна
(прізвище, ім'я, по батькові повністю)

(підпис)

Керівник: Банзула Каріна Євгенівна
(прізвище, ім'я, по батькові повністю)

(підпис)

Рецензент _____
(ім'я та прізвище)

(підпис)

Я, як здобувач (ка) Національного університету харчових технологій, розумію і підтримую політику університету з академічної доброчесності. Я, не надавав (ла) і не одержував (ла) недозволеної допомоги під час підготовки цієї роботи. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

Здобувач (ка) _____
(підпис)

Київ – 2024 р.

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Інститут (факультет) Навчально-науковий інститут економіки і управління
 Кафедра фінансів
 Освітній ступінь бакалавр
 Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

(код і назва)

Освітньо-професійна програма Фінанси, банківська справа та страхування»

(назва)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри фінансів

д.е.н., професор

_____Лада Шірінян

“ _____ ” _____ 20__ року

ЗАВДАННЯ

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧА

Глезова Олександра Олександрівна

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи: Внутрішні джерела фінансування підприємства та напрями їх диверсифікації

керівник роботи Банзула Каріна Євгенівна

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом закладу вищої освіти від “14” листопада 2023 року №935-КС

2. Строк подання здобувачем роботи 25 січня 2024 року

3. Вихідні дані до роботи підручники, навчальні посібники, періодичні видання, статті, фінансова та статистична звітність підприємства, дані бухгалтерського обліку

4. Зміст пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)

Вступ, Розділ 1. Теоретичні основи дослідження внутрішніх джерел фінансування підприємства та напрямів їх диверсифікації, Розділ 2. Оцінка внутрішніх джерел фінансування ТОВ «Український кристал», Розділ 3. Напрями диверсифікації внутрішніх джерел фінансування на ТОВ «Український кристал», Висновки, Список використаних джерел, Додатки

5. Перелік графічного матеріалу

Рис. 1.1. Модель впливу чинників на формування механізму фінансування підприємства, Рис. 1.2 Джерела фінансування підприємств України, Рис. 1.3. Джерела фінансування підприємства, Рис. 1.4. Внутрішні джерела фінансування підприємства, Рис. 3.1. Графік

основних показників для визначення оптимальної структури фінансових ресурсів ТОВ «Український кристал» за критерієм максимізації ефекту фінансового

левериджу,

Рис. 3.2. Динаміка накопичення амортизаційного фонду ТОВ «Український кристал» за
окремими методами облікової політики.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
I	Каріна Банзула		
II	Каріна Банзула		
III	Каріна Банзула		

7. Дата видачі завдання 15 листопада 2023 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№	Назва етапів виконання кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Вступ	15.11.2023	
2	Р.1. Теоретичні основи дослідження внутрішніх джерел фінансування підприємства та напрямів їх диверсифікації	22.11.2023	
3	Р.2. Оцінка внутрішніх джерел фінансування ТОВ «Український кристал»	13.12.2023	
4	Р.3. Напрями диверсифікації внутрішніх джерел фінансування на ТОВ «Український кристал»	03.01.2024	
5	Висновки	11.01.2024	
6	Список використаних джерел	18.01.2024	
7	Додатки	25.01.2024	

Здобувач

_____ (підпис)

Керівник роботи

_____ (підпис)

Олександра ГЛЕЗОВА

_____ (прізвище та ініціали)

Каріна Банзула

_____ (прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

Глезова О.О. «Внутрішні джерела фінансування підприємства та напрями їх диверсифікації».

Кваліфікаційна робота на отримання освітнього ступеня «бакалавр» за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» – Національний університет харчових технологій, Київ, 2024.

У кваліфікаційній роботі розглянуто теоретичні та практичні аспекти диверсифікації внутрішніх джерел фінансування підприємства.

Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

У вступі обґрунтовується актуальність теми та формулюються задачі подальшого дослідження.

У першому розділі роботи здійснено теоретичне обґрунтування диверсифікації внутрішніх джерел фінансування підприємства, окреслено особливості джерел фінансування підприємства.

У другому розділі проаналізовано фінансовий стан ТОВ «Український кристал», оцінено внутрішні джерела фінансування підприємства.

У третьому розділі запропонована оптимізація структури капіталу як передумови диверсифікації внутрішніх джерел фінансування ТОВ «Український кристал», обґрунтовано внутрішні джерела фінансування ТОВ «Український кристал» та надано прогноз його пасив балансу на 2025 рік.

Ключові слова: *диверсифікація, внутрішні джерела фінансування, структура капіталу, напрями удосконалення.*

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВНУТРІШНІХ ДЖЕРЕЛ ФІНАНСУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА ТА НАПРЯМІВ ЇХ ДИВЕРСИФІКАЦІЇ	6
1.1. Фінансування підприємства: суть та поняття.....	6
1.2. Роль внутрішніх джерел у системі фінансування підприємства.....	14
1.3. Методика оцінювання внутрішніх джерел фінансування підприємства та їх диверсифікації.....	23
РОЗДІЛ II. ОЦІНКА ВНУТРІШНІХ ДЖЕРЕЛ ФІНАНСУВАННЯ ТОВ «УКРАЇНСЬКИЙ КРИСТАЛ»	31
2.1. Організаційно-економічна характеристика ТОВ «Український кристал».....	31
2.2. Оцінка фінансового стану ТОВ «Український кристал».....	41
2.3. Діагностика внутрішніх джерел фінансування ТОВ «Український кристал».....	50
РОЗДІЛ III. НАПРЯМИ ДИВЕРСИФІКАЦІЇ ВНУТРІШНІХ ДЖЕРЕЛ ФІНАНСУВАННЯ НА ТОВ «УКРАЇНСЬКИЙ КРИСТАЛ»	63
3.1. Оптимізація структури капіталу як передумова диверсифікації внутрішніх джерел фінансування ТОВ «Український кристал» та прогнозування ефекту фінансового левериджу на 2024-2025 роки.....	63
3.2. Обґрунтування диверсифікації внутрішніх джерел фінансування ТОВ «Український кристал» за рахунок фінансової оренди.....	72
3.3. Обґрунтування амортизаційної політики на ТОВ «Український кристал» в контексті диверсифікації його внутрішніх джерел фінансування. Прогнозування пасиву балансу ТОВ «Український кристал» на 2024 рік.....	76
ВИСНОВКИ	84
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	88
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність теми. В умовах становлення та розвитку ринкових відносин в Україні спостерігається нестача ресурсів у багатьох суб'єктів господарювання. Нестача фінансових ресурсів негативно впливає на господарську діяльність підприємств, спричиняє виникнення та зростання заборгованостей перед суб'єктами господарювання, по оплаті праці та сплаті податків. При цьому зменшуються можливості фінансування подальшого розвитку підприємств, скорочуються надходження до бюджету.

Окреслене проблемне поле вимагає розробки практичних рекомендацій та заходів диверсифікації джерел фінансування підприємства на основі фундаментальних фінансово-економічних досліджень [28, с. 182].

Одним з найважливіших напрямів фінансової політики підприємства на сучасному етапі є побудова виваженого підходу до визначення потреби у власному та позиковому капіталах, вибору їх джерел та обсягів залучення, а також формування стратегії підвищення ефективності використання капіталу, що повинна бути спрямована на забезпечення високих темпів зростання прибутку, мінімізацію комерційних ризиків, забезпечення необхідної ліквідності підприємства. Подальший динамічний розвиток підприємств зумовлює необхідність всебічного дослідження проблем фінансування суб'єктів господарювання, зокрема процесів використання фінансових ресурсів як основи фінансування господарської діяльності підприємств [4, с.176].

Науковою скарбницею теоретико-методологічних підвалин процесів фінансування підприємств стали праці видатних мислителів фінансової науки, зокрема В.Андрійчука, О.Гудзь, М.Дем'яненка, П.Канінського, І.Кириленка, М.Коденської, М.Кропивка, Ю.Лупенка, М.Маліка, О.Могильного, Т.Мринської, Г.Підлісецького, П.Саблука, В.Ситника, П.Стецюка та ін. Водночас, спостерігається відсутність наукових розробок щодо комплексного вирішення проблем диверсифікації внутрішніх джерел фінансування підприємств, адаптованих до конкретних специфічних умов їх функціонування.

Цим зумовлюється практична значимість, цінність і наукова актуальність теми даної роботи.

Метою кваліфікаційної роботи є обґрунтування напрямів диверсифікації внутрішніх джерел фінансування ТОВ «Український кристал».

Виходячи із зазначеної мети у роботі поставлено такі **завдання**:

- з'ясувати суть та поняття фінансування підприємства;
- визначити місце власних ресурсів серед джерел фінансування підприємства;
- окреслити методику оцінювання внутрішніх джерел фінансування підприємства;
- надати загальну фінансово-економічну характеристику діяльності ТОВ «Український кристал»;
- проаналізувати фінансовий стан ТОВ «Український кристал»;
- оцінити внутрішні джерела фінансування ТОВ «Український кристал»;
- оптимізувати структуру капіталу як передумови диверсифікації внутрішніх джерел фінансування ТОВ «Український кристал» та спрогнозувати ефект фінансового левериджу на 2024-2025 роки;
- обґрунтувати способи диверсифікації внутрішніх джерел фінансування ТОВ «Український кристал»;
- обґрунтувати способи диверсифікації внутрішніх джерел фінансування ТОВ «Український кристал» за рахунок удосконалення амортизаційної політики та спрогнозувати пасив балансу підприємства на 2024 рік.

Об'єктом дослідження є джерела фінансування ТОВ «Український кристал».

Предметом дослідження є комплекс теоретичних та практичних аспектів диверсифікації внутрішніх джерел фінансування ТОВ «Український кристал».

Методологія й методика дослідження. базуються на системному загальнотеоретичному осмисленні процесів диверсифікації внутрішніх джерел фінансування підприємства.

При проведенні оцінки диверсифікації внутрішніх джерел фінансування ТОВ «Український кристал» були застосовані такі прийоми і методи: аналіз коефіцієнтів

(відносних показників), порівняльний аналіз, факторний аналіз, аналітичний метод, балансовий метод.

Інформаційну базу дослідження становлять відповідні законодавчі та нормативні документи, статистичні матеріали Державної служби статистики України, фінансова звітність ТОВ «Український кристал», наукові літературні джерела.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробці рекомендацій щодо напрямів диверсифікації внутрішніх джерел фінансування ТОВ «Український кристал».

РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВНУТРІШНІХ ДЖЕРЕЛ ФІНАНСУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА ТА НАПРЯМІВ ЇХ ДИВЕРСИФІКАЦІЇ

1.1. Фінансування підприємства: суть та поняття

Фінансування підприємств в сучасних умовах господарювання характеризується виділенням певної суми фінансових ресурсів на розв'язання окремих завдань фінансової політики господарюючого суб'єкта.

Фінансування – вагомий складовий елемент фінансового механізму. «Фінансування відтворювального процесу – це покриття відтворювальних витрат за рахунок фінансових ресурсів, що акумулюються суб'єктами господарювання і державою» [23]. О.Л. Кашенко вказує, що «...фінансування – це забезпечення необхідними фінансовими ресурсами витрат на розвиток народного господарства, які здійснюються за рахунок власних коштів суб'єктів господарювання, асигнувань з державного бюджету та інших фінансових джерел. Тобто, фінансування за таким уявленням має функцію грошового покриття витрат, можна розглядати як фінансування процесу відтворення» [64, с.72].

У фінансовому словнику А.Г.Загороднього, Г.Л.Вознюка, Т.С.Смовженка подано таке визначення фінансування: «фінансування – це забезпечення фінансовими ресурсами економіки держави, соціальних потреб і програм, виробництва продукції, науково-технічних досліджень, будівництва і переобладнання підприємств, а також утримання бюджетних організацій тощо» [7, с. 471].

За І.А.Бланком, фінансування – це процес вибору напрямів, форм і методів використання фінансових ресурсів з метою збільшення економічного розвитку і ринкової вартості підприємства [21, с. 473].

І.В.Зятковський стверджує, що фінансування передбачає виявлення можливих внутрішніх джерел фінансових ресурсів, а при відсутності такої можливості або їх недостатності – до залучення коштів із-зовні [11, с. 146].

О.Д.Василик у своєму підручнику «Теорія фінансів» зазначає: «фінансування – це створення і використання фондів фінансових ресурсів задля здійснення виробництва і реалізації продукції, робіт, послуг у різних галузях економіки» [15, с. 239].

Г. Кірейцев трактує фінансування, як «виділенні певної суми фінансових ресурсів на розв’язання окремих завдань фінансової політики господарюючого суб’єкта» [158, с. 20]. При цьому він виділяє забезпечувальну і регулятивну дію фінансування. «Забезпечувальна дія проявляється у встановленні джерел фінансування, тобто покриття повсякденних потреб і характеризує пасивний вплив фінансування. Регулятивна дія здійснює вплив через виділення достатніх коштів та через конкретну форму фінансування і характеризує активний вплив фінансування» [158, с. 20].

Фінансування є невід’ємною складовою частиною фінансового механізму підприємств. Фінансовий механізм є однією з базових фінансових категорій, виступаючи невід’ємною складовою частиною господарського механізму. При цьому зустрічається широкий спектр поглядів на визначення терміну «фінансовий механізм».

Частина економістів, наприклад, А. Шеремет, В. Федосов, А.Поддєрьогін, В. Гребельний, А. Ковальова розглядають фінансовий механізм підприємства як систему забезпечення фінансовими відносинами [161, 44, 159, 45, 157], інші вчені (П. Нікольський, О. Кириленко, В. Буряковський) – через призму використання фінансових методів та важелів [113, 76, 20] для досягнення ефективності діяльності.

І. Петровська, Д. Клиновий, Д. Загородній, Г. Вознюк, Т. Смовженко, С. Булгакова об’єднують два попередніх підходи у визначенні фінансового механізму і трактують його як сукупність економіко-організаційних і правових форм і методів створення та використання фондів фінансових ресурсів,

забезпечення фінансовою діяльністю з метою забезпечення різноманітних потреб господарюючих суб'єктів [123, 62, 160].

На наш погляд, заслуговує особливої уваги підхід пропонуваній В.Москаленко та О.Шипуновою. Він полягає в тому, що структуру фінансового механізму найкраще передає функціонально-цільова схема взаємодії функціональних підсистем, підсистем забезпечення та фінансових важелів, комплекс яких направлений на забезпечення досягнення цілей підприємства [108, с. 30-31].

Головне завдання фінансового механізму полягає у узгодженні інтересів держави з інтересами суб'єктів господарювання. Матеріальною основою фінансів виступають фінансові ресурси. Вони визначають фінансовий потенціал економічних суб'єктів та створюють умови для їхнього розвитку. Головним джерелом фінансових ресурсів виступає дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг). При цьому дія фінансового механізму на мікроекономічному рівні спрямовується на такі елементи ціни, як собівартість реалізованої продукції, невиробничі операційні витрати та чистий прибуток. На мікрорівні фінансовий механізм відображає економічну діяльність апарату забезпечення суб'єктів господарювання [3].

Також в науці згідно класифікацій економічних механізмів (за класифікаційною ознакою «об'єкт-механізм») окремо виділяють механізм розвитку та механізм функціонування [112]. В широкому ж розумінні існує «стільки економічних механізмів, скільки є можливих комбінацій і рівноваг між економічними явищами, узятими попарно» [12, с. 205].

Отже, фінансування – це забезпеченість підприємства фінансовими ресурсами, достатніми для задоволення потреб та росту його ринкової вартості. При цьому розрізняють забезпечувальну і регулятивну його дію. Забезпечувальна дія проявляється у встановленні джерел фінансування, тобто покриття повсякденних потреб і характеризує пасивний вплив фінансування. Регулятивна дія здійснює вплив через виділення достатніх коштів та через конкретну форму фінансування і характеризує активний вплив фінансування.

На думку окремих авторів «...фінансування полягає у виділенні певної суми фінансових ресурсів на розв'язання окремих завдань фінансової політики господарюючого суб'єкта» [45, с.20]. При цьому обсяги потреби підприємств у фінансових ресурсах оцінюються по-різному, залежно від схеми розрахунків та поставлених завдань.

Таким чином, в цілому фінансування можна трактувати як наявність достатньої кількості фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення належної роботи підприємства і його керівництва. Існує достатня велика кількість потенційних джерел фінансових ресурсів, але більшість з них важкодоступна для підприємств, або недоступна взагалі.

Фінансування – частина фінансового механізму, покликаною забезпечувати розподільчі та перерозподільні процеси з метою утворення доходів і фондів коштів підприємства. Фінансування полягає у забезпечуванні фінансовими ресурсами безперервності процесу виробництва суб'єктів господарювання, розширювані їх виробничих фондів (основних та оборотних), активно впливати на підвищення продуктивності праці, зниження собівартості продукції, збільшення накопичень і підвищення ефективності виробництва.

Фінансування підприємства спрямовано на вирішення таких основних завдань, які створюються внаслідок його господарської діяльності: фінансування поточної виробничо-господарської діяльності; пошук резервів збільшення доходів, прибутку, підвищення рентабельності та платоспроможності; виконання фінансових зобов'язань перед іншими суб'єктами господарювання, бюджетом, банками; мобілізація фінансових ресурсів в обсязі, необхідному для фінансування виробничого розвитку, збільшення власного капіталу; контроль за ефективним, цільовим розподілом та використанням фінансових ресурсів.

Сучасний розвиток фінансування підприємств займає вагомe місце. Недостатня кількість власних ресурсів та складність в залученні зовнішніх джерел фінансування, позбавляє підприємства конкурентоспроможності як на вітчизняному ринку, так і на світовому. Основними джерелами фінансування

виступають самофінансування підприємства, державна підтримка та кредитування фінансово-кредитними установами або комерційними банками (рис.1.1).

Отже, фінансування – це забезпеченість підприємства фінансовими ресурсами, достатніми для задоволення потреб та росту його ринкової вартості. При цьому розрізняють забезпечувальну і регулятивну його дію. Забезпечувальна дія проявляється у встановленні джерел фінансування, тобто покриття повсякденних потреб і характеризує пасивний вплив фінансування. Регулятивна дія здійснює вплив через виділення достатніх коштів та через конкретну форму фінансування і характеризує активний вплив фінансування.

На процес фінансування значно впливають внутрішні чинники. Форма власності підприємства, напрями виробництва, переробка продукції чи її збут, участь у соціальних програмах, представницька діяльність тощо – усе це має вплив на процес фінансування виробничої діяльності підприємства. Внутрішні чинники відіграють визначальну роль у формуванні оптимального обсягу фінансових ресурсів, які необхідні для безперебійної роботи підприємства та реалізації його продукції.

У науковій літературі досить часто процес фінансування розглядається як виділення певного обсягу фінансових ресурсів на поточні потреби підприємства. При такому розгляді процес фінансування характеризуються кількісними та якісними факторами. Кількісні фактори проявляються в урахуванні всіх поточних витрат та приведенні їх до спільного знаменника – необхідного обсягу фінансування, якісні ж визначають джерела та форми фінансування.

Процес фінансування має дві складові: гарантійне забезпечення та забезпечення фінансовими ресурсами. Механізм фінансування фінансовими ресурсами підприємств визначається «...як сукупність взаємозалежних економічних відносин, що з'являються при пошуку, формуванні, акумуляції, використанні та нагромадженні фінансових ресурсів відповідно до поставлених

завдань. Визначальною ознакою цього механізму є рух фінансових ресурсів» [41].

У ринкових умовах використання комплексного підходу щодо дослідження проблем фінансування підприємств надасть можливість визначити в межах макро- та мікрорівнів фактори впливу багатоступінчастої системи фінансового механізму на процеси фінансування.

У процесі виробництва всі засоби виробництва проходять три стадії, на яких вони мають забезпечувати безперервний та ефективний процес господарської діяльності. Перший етап – це формування фінансових ресурсів та використання їх на придбання необхідних для виробництва готової продукції сировини та матеріалів. Другий етап – це безпосередньо процес виробництва готової продукції, але на підприємстві він має свої особливості, що пов'язані з часом виробництва готової продукції. Третій етап – це реалізація готової продукції та отримання доходу від її реалізації [4, с.372].

Структура джерел фінансування господарської діяльності підприємства залежить від багатьох факторів, зокрема: від оподаткування доходів підприємства; темпів зростання реалізації виробленої продукції та їхньої стабільності; структури активів підприємства; стану ринку капіталу; відсоткової політики комерційних банків; рівня забезпечення фінансовими ресурсами підприємства; суті стратегічних цільових фінансових рішень підприємства тощо. Важливим ресурсом фінансування підприємств залишаються їхні власні кошти. Отже, найпоширенішою є така форма фінансування, як самофінансування. Підприємство самостійно фінансує всі напрямки своїх витрат відповідно до виробничих планів, розпоряджається наявними фінансовими ресурсами, вкладаючи їх у виробництво продукції з метою одержання прибутку.

Вплив основних чинників на механізм фінансування підприємства зображено на рис. 1.1.

На механізм фінансування господарської діяльності підприємства впливають зовнішні та внутрішні чинники. Так, зовнішні чинники здійснюють

більший вплив у порівнянні з внутрішніми. Вплив зовнішніх чинників здійснюється через інформацію, яка надходить від покупців продукції, постачальників сировини, інвесторів, уряду країни, податкових органів та ін.

У цілому, макроекономічні чинники впливають на механізм фінансування через економічні важелі, методи та інструменти, а саме: через нормативно-правову базу, рівень попиту на продукцію та конкуренції в галузі; політичну, економічну та фінансову стабільність в країні, зовнішньоекономічну політику. Чинники макросередовища здійснюють на механізм фінансування як позитивний, так і негативний вплив. До негативних факторів впливу на роботу підприємства відносяться: економічна, політична та фінансова нестабільність країни, недосконалість податкової політики, інфляційні процеси, постійна зміна нормативно-правової бази тощо [53, с.228].

До чинників мікросередовища належать: ефективність забезпечення підприємством, наявність та кваліфікація трудових ресурсів, наявність та використання предметів та засобів праці, взаємовідносини з діловими партнерами, інвесторами, засновниками, ефективність фінансового та податкового обліку, внутрішнього аудиту та контролю, якість аналізу результатів діяльності підприємства, структури витрат та доходів, асортименту готової продукції, планових та фактичних показників діяльності підприємства.

На підставі здійсненого теоретико-методологічного аналізу щодо взаємозв'язку та взаємодії таких складових механізму фінансування виробничої діяльності підприємства як формування, нагромадження та використання фінансових ресурсів, фінансових потоків та формування фінансових результатів, можна зробити висновок, що тільки у разі розгляду всіх його складових елементів можна пізнати сутність механізму фінансування, розкрити закономірності функціонування, визначити його потенціал та рівень можливостей.

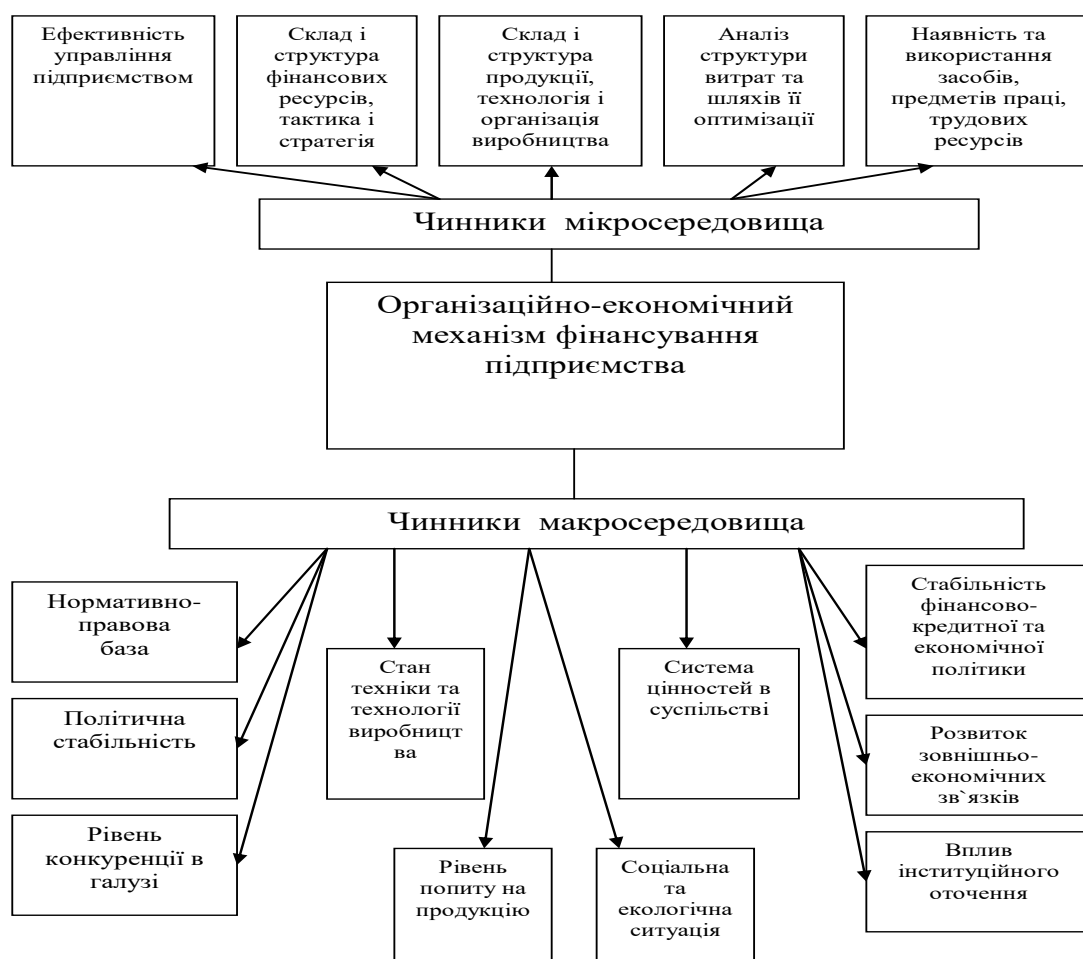

Рис. 1.1. Модель впливу чинників на формування механізму фінансування підприємства [6, с. 162]

Такий підхід є актуальним і особливість його визначається тим, що за внутрішнім змістом механізму фінансування підприємства можна не лише провести аналіз фінансування, а й запропонувати напрями та шляхи покращення процесу фінансування. Між елементами цього механізму встановлений зв'язок, який носить взаємо-зворотний характер. На особливу увагу заслуговують внутрішні складові механізму фінансування, на основі яких формуються нові підходи до процесу фінансування виробничої діяльності підприємства. У даному механізмі поєднуються три його складові: формування, використання та нагромадження фінансових ресурсів; інформація про ці процеси є основним джерелом для проведення діагностики фінансування виробничої діяльності підприємства. Також наявний взаємозв'язок між

фінансово-економічними методами, важелями, інструментами та гарантійним забезпеченням та забезпеченням фінансовими ресурсами, завдяки чому реалізуються управлінські рішення та характеризується фінансово-економічний стан підприємства [2, с.116].

Отже, розглядаючи фінансування підприємства з точки зору теорії, можна зазначити, що воно є цілісним процесом щодо забезпечення підприємства фінансовими ресурсами, основною функцією якого є формування, нагромадження та використання фінансових ресурсів підприємства, для розв'язання окремих завдань фінансової політики зазначеного підприємства. Стратегічною метою механізму фінансування підприємства є отримання максимального прибутку при мінімальних витратах фінансових ресурсів та з мінімальним ризиком для підприємства.

1.2. Роль внутрішніх джерел у системі фінансування підприємства

Для забезпечення фінансовими ресурсами підприємства використовують три джерела – це власні, бюджетні та запозичені кошти (Рис. 1.2). Великі процентні ставки по кредитах та складність отримання спонукають підприємства до пошуку нових джерел фінансування. Досвід багатьох країн свідчить, що не завжди збільшення бюджетних витрат пов'язане з покращенням положення підприємств.

Не можливо не погодитися з думкою П.А. Стецюка про те, що в умовах ринкової економіки визначальна роль у фінансовому забезпеченні виробничої та інвестиційної діяльності підприємства належить самофінансуванню. Його основою є використання фінансових ресурсів, сформованих за рахунок власних джерел. Щодо визначення складу останніх нині немає чіткої однозначності. Більшість авторів притримуються думки, що ними, в першу чергу, є надходження від реалізації продукції, робіт і послуг та їх складові – прибуток і амортизаційні відрахування. Частина дослідників до складу власних джерел

формування фінансових ресурсів включають статутний капітал і кошти, що виплачуються страховими компаніями у вигляді відшкодування втрат від стихійних лих, аварій. На основі узагальнення позицій різних авторів та логічного аналізу визначено, що власні джерела формування фінансових ресурсів мають наступні характерні ознаки: постійний (перманентний) характер існування та використання; порядок їх використання визначається нормативно-законодавчими актами, статутними документами та внутрішніми локальними положеннями й регламентами; відсутність зафіксованої величини плати за користування ними. Виходячи з цих характеристик до складу власних джерел формування фінансових ресурсів слід включити два обов'язкові елементи – прибуток й амортизаційні відрахування [1, с. 15].

До самофінансування відносять прибуток, амортизацію та випуск акцій. У світовій економічній літературі, залежно від способу відображення прибутку в звітності, зокрема в балансі, виокремлюють: приховане самофінансування; відкрите самофінансування (тезаврація прибутку).

Прихована форма фінансування підприємства пов'язана з використанням прихованого прибутку. Приховування прибутку здійснюється (у розумінні західних фахівців) у результаті формування прихованих резервів. Оскільки приховані резерви проявляються лише при їх ліквідації, приховане самофінансування здійснюється за рахунок прибутку до оподаткування. Отже, відбувається відстрочка сплати податків і виплати дивідендів. До суттєвого недоліку прихованого самофінансування слід віднести порушення принципу достовірності при складанні звітності та підвищення рівня асиметрії в інформаційному забезпеченні її зовнішніх користувачів [2, с. 27]. Тезаврація прибутку – це спрямування його на формування власного капіталу підприємства з метою фінансування інвестиційної та операційної діяльності. Фінансування підприємства за рахунок тезаврації прибутку має як переваги, так і недоліки. До основних переваг самофінансування слід віднести такі: залучені кошти не потрібно повертати та сплачувати винагороду за користування ними; відсутність затрат при мобілізації коштів; не потрібно надавати кредитне

забезпечення; підвищується фінансова незалежність та кредитоспроможність підприємства. Отже, для підприємств України сьогодні найкращим джерелом може виступати відкрите самофінансування. Перевагами якого є: залучені кошти не потрібно повертати та сплачувати винагороду за користування ними, відсутність затрат при мобілізації коштів, не потрібно надавати кредитне забезпечення, підвищується фінансова незалежність та кредитоспроможність підприємства.

Рис. 1.2 Джерела фінансування підприємств України

Отже, підприємство для виробничої діяльності потребує постійного поповнення своїх фінансових ресурсів. Існують такі способи фінансування діяльності підприємства (Рис. 1.3): за рахунок власного капіталу; за рахунок позичкового капіталу; за рахунок залучених засобів (спеціальні фонди та програми, гранти).

На практиці потреби у фінансуванні часто задовольняють, комбінуючи всі джерела фінансування. Необхідно врахувати, що фінансування за рахунок власного капіталу не приводить до виникнення зобов'язань, а за рахунок позичкового капіталу викликає фінансові зобов'язання підприємства. Водночас треба мати на увазі, що за всі зовнішні фінансові ресурси підприємства необхідно платити проценти. Тому ці ресурси є предметом особливої уваги менеджерів підприємства. Одним із найважливіших джерел фінансування підприємства є його статутний фонд.

Статутний фонд – це виділені підприємству або залучені ним кошти на засадах, визначених чинним законодавством, фінансові ресурси у вигляді грошових коштів або вкладень у майно, матеріальні цінності, нематеріальні

активи, цінні папери, закріплені за підприємством правом власності або повного господарського відання. За рахунок статутного фонду підприємство формує свої власні (основні й оборотні) кошти. Окрім грошових коштів, статутні фонди можуть формуватися за рахунок надходжень майна (будівлі, машини, устаткування, транспортні засоби, сировина, матеріали, інші товарно-матеріальні цінності), цінних паперів та нематеріальних активів [16, с. 62].

Рис. 1.3. Джерела фінансування підприємства

До нематеріальних активів належить вартість права користування результатами інтелектуальної праці у вигляді винаходів, «гудвілів», промислових зразків, технологій, ноу-хау, раціоналізаторських пропозицій, звітів про науково-дослідні роботи та ін. Чинне законодавство передбачає мінімальні розміри статутних фондів, при яких допускається державна реєстрація підприємства.

У процесі ведення господарської діяльності величина статутних фондів підприємств змінюється за рахунок: збільшення їх унаслідок виділення частини прибутку на поповнення обсягів фінансових ресурсів; реалізації інвестиційних проектів; переоцінки основних засобів підприємств; додаткового випуску акцій; різниці у грошових надходженнях між продажною (ринковою) і номінальною вартістю акцій.

Зростання обсягу виробництва товарів та послуг викликає потребу постійного нарощування статутних фондів підприємств. Процес зношування і поступового перенесення вартості основних засобів на вартість продукції, виготовленої за їх участю, називається амортизацією. Амортизаційні кошти надходять на підприємство у складі виторгу від реалізації готової продукції (робіт, послуг) і нагромаджуються в амортизаційному фонді для подальшого використання як джерела відтворення вартості основних засобів.

Основним джерелом кредитного фінансування підприємств є комерційні банки, кредити яких традиційно поділяють на: короткотермінові (на термін менший від одного року, як звичайно 30,60,90 днів); середньотермінові (на термін від 1 до 5 років); довготермінові (на термін понад 5 років). Характерною рисою фінансування за допомогою кредитів є необхідність матеріальної гарантії або забезпечення кредиту. Формами забезпечення кредиту можуть бути: гарантії третьої сторони; товарні запаси підприємства; нерухоме майно; рухоме майно; цінні папери.

Так, умовами надання короткотермінового кредиту можуть бути достатня ліквідність позичальника або забезпечення позики дебіторською заборгованістю чи закладними. Середньотермінові кредити переважно потребують спеціальної застави (товарні запаси, обладнання, нерухоме майно). Довготермінові кредити здебільшого забезпечують нерухомістю, а кредит, наданий під заставу нерухомості, називається іпотечним. Кредити мають бути використані за призначенням і своєчасно оплачені. У разі порушень термінів оплати кредитів укладають додаткову угоду (продлонгацію), яка встановлює жорсткіші умови кредитування. При непогашеній кредиту у визначений термін нові кредити, як звичайно, не надають.

Лізинг – форма довгострокової оренди, пов'язана з переданням у користування обладнання, транспортних засобів, споруд виробничого призначення та іншого рухомого та нерухомого майна. Майно спеціально закупає лізингова фірма. Воно залишається її власністю і надається в оренду підприємцеві [16, с. 56]. Розрізняють два види лізингу: фінансовий та

операційний. Фінансовий лізинг передбачає виплату орендарем згідно з укладеною угодою сум, що покривають повну вартість амортизації обладнання або більшу її частину, а також прибуток орендодавця. Після закінчення терміну дії угоди орендатор може: вернути об'єкт лізингу орендодавцю; укласти новий контракт на оренду; викупити об'єкт лізингу за залишковою вартістю. Операційний лізинг деколи називають сервісним лізингом – це передання майна в оренду згідно з угодою, термін якої коротший амортизаційного періоду майна. Після закінчення терміну дії угоди предмет договору може бути повернений власнику або знову зданий в оренду, але вже за меншу плату. При тому користувачеві надають супутні послуги: обслуговування, ремонт і страхування орендованого майна.

Однією з особливостей операційного лізингу є наявність ринку частково зношеного й тому дешевого обладнання. Морально застаріле з погляду передових підприємств обладнання можуть успішно використовувати інші, менші за розміром і з меншими вимогами до технологічного рівня підприємства. Лізингові послуги можуть надавати як банки, так і лізингові компанії. Банк, надаючи лізингові послуги, купує майно і бере на себе всі зобов'язання власника, враховуючи відповідальність за збереження майна, внесення страхових платежів, оплату податку на майно.

Клієнт укладає з банком угоду оренди, в якій визначено, поряд іншими умовами, розмір орендних платежів і періодичність їх внесення. Орендна плата складається з вартості майна і комісійної винагороди за лізингові послуги, що дорівнюють проценту за кредит. Прибуток банку складається не лише з лізингового процента він передбачає пільги, пов'язані з інвестуванням коштів банку в обладнання. Сфера діяльності банків розповсюджується насамперед на зворотний лізинг. Лізингові компанії поділяються на вузькоспеціалізовані й універсальні. Вузькоспеціалізовані працюють з одним видом товару або з товарами однієї групи (легкові автомобілі, вантажні автомашины тощо). Сфера їх діяльності здебільшого – операційний лізинг. Універсальні лізингові компанії надають в оренду різноманітні машини та обладнання і спеціалізуються

переважно на фінансовому лізингу. Величина лізингових платежів залежить від типу основних засобів, терміну лізингу, періодичності виплати платежів тощо. Орендні платежі виплачують щорічно, раз у півроку або раз у квартал. Вони бувають дегресивні або фіксовані.

Фіксовані означають рівномірність платежів за весь термін оренди за календарними термінами. Дегресивні платежі в перший рік оренди вищі, ніж у наступні, при збереженні загальної суми. Переваги лізингу: лізинг дає можливість суб'єктові господарювання отримати основні фонди й почати їх експлуатувати, не відволікаючи гроші з обігу, тому що основні фонди перебувають на балансі лізингової фірми, а лізингові платежі відносять до поточних витрат; лізингова фірма при операційному лізингу здатна значно краще обслуговувати унікальне обладнання, ніж підприємство; часто лізинг може слугувати засобом боротьби з моральним старінням обладнання; поставники розцінюють лізинг як можливість розширювати ринки збуту своєї продукції, що зміцнює їх фінансову стабільність. Недоліки лізингу: лізинг не створює право власності; вартість лізингу може бути більша від вартості кредиту на придбання обладнання.

Дослідники виділяють майже однакові форми фінансування господарської діяльності підприємства. Так, О. Василик відмічає наявність «методів бюджетного фінансування, самофінансування, кредитування тощо» [28, с. 102 - 103]. В.Опарін вказує на те, що Фінансування підприємства реалізується через «самофінансування, кредитування, зовнішнє фінансування» [114, с. 56 - 57]. Г.Кірейцев вважає, що Фінансування може здійснюватись за допомогою самофінансування, акціонерного капіталу, кредитування, безповоротного фінансування [158, с. 20].

Основними формами фінансування в Україні є: кредитування, інвестування, бюджетне фінансування, самофінансування, благодійництво, спонсорство. Найпоширенішою є така форма фінансування, як самофінансування. Останнє полягає в тому, що його здійснюють на принципах самоокупності та створення прибутковості й воно передбачає просте

відтворення витрат, пов'язаних із господарською діяльністю. Господарська діяльність підприємства нерозривно зв'язана з його фінансовою діяльністю. Підприємство самостійно фінансує всі напрямки своїх витрат відповідно до виробничих планів, розпоряджається наявними фінансовими ресурсами, вкладаючи їх у виробництво продукції з метою одержання прибутку. Фінансування підприємства здійснюється за такими основними напрямками: фінансове прогнозування та планування; аналіз та контроль виробничо-господарської діяльності; оперативна, поточна фінансово-економічна робота. Основними джерелами фінансування оборотних активів підприємства є: власний капітал підприємства; довгостроковий фінансовий кредит; короткостроковий фінансовий кредит; товарний (комерційний) кредит; внутрішня кредиторська заборгованість підприємства. Отже, суть фінансування підприємства полягає у забезпеченості підприємства фінансовими ресурсами. Існує кілька методів формування джерел фінансових ресурсів, кожен з яких має свої переваги. Тому для кожного окремо взятого підприємства потрібно підбирати індивідуальний варіант використання цих методів.

До внутрішніх джерел власного капіталу належать фінансові ресурси, які формуються в процесі виробничо-фінансової діяльності підприємства (рис. 1.4).

Рис. 1.4. Внутрішні джерела фінансування підприємства

Основним внутрішнім джерелом фінансування є самофінансування, пов'язане з реінвестуванням (тезаврацією) прибутку у відкритій чи прихованій формі.

Чистий прибуток від виробничо-фінансової діяльності підприємства включає: прибуток від основної операційної діяльності; прибуток від іншої операційної діяльності; прибуток від фінансово-інвестиційної діяльності; прибуток від поза реалізованої діяльності.

Залежно від способу відображення прибутку у звітності, зокрема в балансі, виокремлюють: приховані резерви; відкрите самофінансування (тезаврація прибутку).

Приховані резерви – частина власного капіталу підприємства, яка не відображена в його балансі, отже обсяг власного капіталу у результаті формування прихованих резервів буде меншим, ніж це є насправді.

Способами формування прихованих резервів у балансі є:

- недооцінка активів (передчасне списання окремих активів, застосування прискореної амортизації, незастосування індексації, використання методу ЛІФО при оцінці запасів та ін.);
- переоцінка зобов'язань (наприклад, за статтями «Забезпечення наступних витрат та платежів», «Поточні зобов'язання із внутрішніх розрахунків» та ін.).

Мобілізація прихованих резервів здійснюється у напрямках: 1) реалізації окремих об'єктів основних оборотних засобів; 2) індексації балансової вартості майнових об'єктів, які неможливо реалізувати без порушення нормального виробничого циклу. Даний метод реструктуризації активів не пов'язаний з реальним поліпшенням платоспроможності, однак безпосередньо впливає на підвищення кредитоспроможності підприємства.

Основними перевагами самофінансування є: залучені кошти не потрібно повертати та сплачувати винагороду за користування ними; відсутність затрат при мобілізації коштів; непотрібність кредитного забезпечення; підвищення фінансової незалежності та кредитоспроможності підприємств.

Недоліками самофінансування (тезаврації) є: оскільки на реінвестування спрямовується чистий прибуток, попередньо він підлягає оподаткуванню, у результаті чого вартість цього джерела фінансування збільшується; обмежені можливості контролю за внутрішнім фінансуванням знижують вимоги до ефективного використання коштів; помилковість інвестицій (рентабельність реінвестицій може бути нижча за середньоринкову процентну ставку, можливе зниження ефективності ринку капіталів у цілому).

Амортизація – це процес поступового перенесення вартості основних виробничих засобів і нематеріальних активів з урахуванням витрат на їх придбання, виготовлення або поліпшення згідно з нормами амортизаційних відрахувань, установленими законодавчими актами. Амортизаційні відрахування включаються до складу валових витрат, що беруться для обчислення оподаткованого прибутку.

Недоліками власного капіталу як джерела фінансування є: обмеженість обсягу залучення, а отже і можливостей істотного розширення операційної та інвестиційної діяльності підприємства в періоди сприятливої кон'юнктури ринку на окремих етапах життєвого циклу; не використана можливість приросту коефіцієнту рентабельності власного капіталу за рахунок залучення позикових фінансових коштів.

Таким чином, підприємство, що використовує тільки власний капітал для формування своїх активів, має найвищу фінансову стійкість (його коефіцієнт автономії дорівнює одиниці), але обмежує темпи економічного розвитку, оскільки не може забезпечити формування необхідного додаткового обсягу активів в періоди сприятливої кон'юнктури ринку, не використовує фінансові можливості приросту прибутку на вкладений капітал.

1.3. Методика оцінювання внутрішніх джерел фінансування підприємства та їх диверсифікації

Поняття фінансування підприємства можна визначити як сукупність методів впливу на організацію фінансування та використання фінансових ресурсів і як інструмент реалізації фінансової політики щодо фінансування діяльності підприємства.

Фінансування підприємства покликане на виконання таких завдань, як підвищення інтенсивності обігу фінансових ресурсів, оптимізацію їх вартісного складу з метою отримання позитивних фінансових результатів, що можливе лише завдяки принципам забезпечення, які формують основи виробничої діяльності підприємства.

Виходячи з визначення фінансової стійкості підприємства як головної компоненти загальної стійкості підприємства, що є об'єктом фінансового забезпечення, його господарською діяльністю та характеризує стан фінансових ресурсів як забезпеченість пропорційного, збалансованого розвитку при збереженні платоспроможності, кредитоспроможності в умовах припустимого рівня ризику, можна стверджувати, що забезпечення фінансовою стійкістю підприємства є системою принципів та методів розроблення і реалізації управлінських рішень, пов'язаних із забезпеченням постійного зростання прибутку, збереженням платоспроможності і кредитоспроможності, підтриманням фінансової рівноваги.

Раціональна структура капіталу і достатня кількість джерел власних засобів дозволяє підприємству функціонувати, розвиватися і зберігати рівновагу своїх активів і пасивів у внутрішньому та зовнішньому середовищі, що змінюється, та гарантує його постійну платоспроможність і інвестиційну привабливість. Його фінансова стійкість досягається за рахунок раціональної структури капіталу. Оцінка рівня фінансової стійкості проводиться на основі коефіцієнтного аналізу шляхом розрахунку коефіцієнтів та порівняння їх з нормативними значеннями.

Для характеристики фінансової стійкості підприємства використовується система абсолютних і відносних показників.

Оцінка фінансової стійкості підприємства

Показник	Формула розрахунку
Коефіцієнт автономії ($\geq 0,5$)	Власний капітал / Валюта балансу
Коефіцієнт фінансової стійкості (0,85-0,9)	(Власний капітал + Довгострокові зобов'язання) / Валюта балансу
Коефіцієнт фінансової залежності ($\leq 0,5$)	Позиковий капітал / Валюта балансу
Коефіцієнт фінансового левериджу ($< 0,25$)	Позиковий капітал / Власний капітал
Коефіцієнт маневрування власного капіталу ($> 0,5$)	Власний оборотний капітал / Власний капітал
Коефіцієнт забезпечення власними оборотними коштами ($> 0,1$)	Власний оборотний капітал / Матеріальні оборотні фонди

Найбільш узагальнюючими абсолютними показниками фінансової стійкості є відповідність або невідповідність джерел коштів для формування запасів і затрат, тобто різниця між сумою джерел коштів і сумою запасів і витрат. Відповідно до показника забезпечення запасів і витрат власними та позиковими коштами можна назвати такі типи фінансової стійкості підприємства: а) абсолютна стійкість фінансового стану $S = (1;1;1)$ – для забезпечення запасів достатньо обігових коштів, платоспроможність підприємства гарантована. Більше того, її навряд чи можна розглядати як ідеальну, оскільки це означає, що керівництво компанії не вміє, не бажає або не має можливості використовувати зовнішні джерела коштів для операційної діяльності. В нинішніх умовах розвитку економіки України зустрічається доволі рідко, задається умовою:

$$Z < \text{ВOK} + K \quad (1.1)$$

де K – кредити банківських установ, а також кредиторська заборгованість за товари.

б) нормальна стійкість фінансового стану підприємства $S = (0;1;1)$ – для забезпечення запасів крім власних обігових коштів залучаються довгострокові

кредити та позики. Гарантія платоспроможності підприємства, відповідає наступній умові:

$$З = \text{ВОК} + К \quad (1.2)$$

в) нестійкий фінансовий стан $S = (0;0;1)$ – для забезпечення запасів крім власних обігових коштів та довгострокових кредитів та позик залучаються короткострокові кредити та позики. Характеризується порушеною платоспроможністю, при якій зберігається можливість відновлення рівноваги за рахунок поповнення джерел власних коштів і збільшення ВОК:

$$З = \text{ВОК} + К + \text{ДПФН} \quad (1.3)$$

де ДПФН – джерела, що послаблюють фінансову напруженість.

Відсутність фінансової стійкості вважається припустимою, якщо виконуються такі умови: виробничі запаси (ВЗ) і готова продукція (ГП) дорівнюють сумі короткострокових кредитів і позикових коштів (ККПК), що беруть участь у формуванні запасів, або перевищують її:

$$\text{ВЗ} + \text{ГП} > \text{ККПК} \quad (1.4)$$

незавершене виробництво (НВ) і витрати майбутніх періодів (ВМП) дорівнюють величині власного оборотного капіталу або менші від неї:

$$\text{НВ} + \text{ВМП} < \text{ВОК} \quad (1.5)$$

У цій ситуації існує можливість відновлення рівноваги за рахунок поповнення джерел власних коштів, скорочення дебіторської заборгованості, прискорення оборотності запасів.

г) кризовий фінансовий стан $S = (0;0;0)$ – для забезпечення запасів не вистачає «нормальних» джерел їх формування. Підприємство знаходиться на межі банкрутства, тому що грошові кошти, короткострокові цінні папери і дебіторська заборгованість не покривають навіть його кредиторської заборгованості і прострочених позик:

$$З > \text{ВОК} + К \quad (1.6)$$

Ці показниками фінансової стійкості характеризують ступінь забезпеченості запасів і витрат джерелами їхнього формування.

Таким чином знаходяться три показники забезпеченості запасів джерелами їхнього формування (Φ_i), за допомогою яких визначається трикомпонентний показник типу фінансового становища: $\Delta S_i = 1$, при $\Phi_i > 0$, тобто $\Phi_{\text{вок}} > 0$, $\Phi_{\text{вд}} > 0$, $\Phi_{\text{зв}} > 0$, $\Rightarrow S = (1;1;1)$; $\Delta S_i = 0$, при $\Phi_i < 0$, тобто $\Phi_{\text{вок}} < 0$, $\Phi_{\text{вд}} < 0$, $\Phi_{\text{зв}} < 0$, $\Rightarrow S = (0;0;0)$.

Крім абсолютних показників оцінки фінансової стійкості підприємства застосування відносних дозволяє більш детально її оцінити.

Суть коефіцієнтного підходу оцінки фінансової стійкості підприємства полягає в обчисленні та аналізі низки фінансових коефіцієнтів. Методичний підхід до визначення фінансової стійкості за допомогою фінансових коефіцієнтів є найбільш поширеним.

Єдиного загально визнаного підходу використання інформації для кількісного визначення фінансової стійкості та її оцінки немає. Виділяють два основних підходи до визначення фінансової стійкості, відповідно до яких диференційованою є інформаційна база аналізу.

За першого підходу при оцінці фінансового стану і фінансової стійкості підприємства орієнтуються винятково на дані Балансу про джерела фінансування, тобто на капітал. У цьому разі оцінку фінансової стійкості підприємства здійснюють тільки на основі даних пасиву балансу. За другого підходу для оцінки фінансової стійкості підприємства аналізують взаємозв'язок між активом і пасивом Балансу, тобто простежують напрями використання коштів.

За першого підходу коефіцієнти, розраховані за даними пасиву балансу, є основними. Однак характеристика фінансової стійкості за допомогою таких показників буде не повною. Важливо не тільки знати, звідки залучено кошти, а й куди їх вкладено, яка структура вкладень. Більш повним і з економічного погляду більш виправданим є другий підхід.

Тому повну оцінку фінансової стійкості підприємства слід здійснювати з використанням як коефіцієнтів, розрахованих за даними пасиву балансу, так і коефіцієнтів, що відображують взаємозв'язок між джерелами формування

коштів підприємства і структурою вкладень: а) показники структури капіталу, які характеризують фінансову незалежність від зовнішніх позикових коштів, а саме: 1) коефіцієнт фінансової незалежності (коефіцієнт автономії) – одна з найважливіших характеристик стійкості фінансового стану підприємства, його незалежності від позикових джерел. Показує питому вагу власного капіталу в загальній сумі засобів, авансованих у його діяльність. Мінімальне (нормативне) значення коефіцієнта автономії – більше 0,5. Ця величина показника дозволяє припустити, що всі зобов'язання підприємства можуть бути покриті власними коштами. Збільшення коефіцієнта автономії свідчить про зростання фінансової незалежності, підвищення гарантій погашення підприємством своїх зобов'язань. Отже, чим вище значення коефіцієнта, тим кращий фінансовий стан підприємства; 2) коефіцієнт фінансової стійкості (Кф.с.) показує питому вагу в загальній вартості майна всіх джерел коштів, які підприємство може використати без втрат для кредиторів; 3) коефіцієнт фінансової залежності (Кф.з.) – характеризує залежність діяльності підприємства від позикового капіталу і розраховується як відношення позикового капіталу до загального; 4) коефіцієнт фінансового ризику (фінансування) – це відношення позикового капіталу до власного. Цей показник свідчить про фінансову незалежність підприємства від залучення позикових коштів, показує скільки позикових коштів залучає підприємство на 1 грн. Оптимальне значення цього коефіцієнту знаходиться в межах від 0,3 до 0,5, критичне значення – 1, хоча деякі економісти вважають, що при високих показниках оборотності оборотних коштів воно може перевищувати одиницю без істотних наслідків для ринкової стійкості. Б) показники, що характеризують стан оборотних коштів:

1) коефіцієнт маневрування власного оборотного капіталу (Км.в.к.), що розраховується як відношення власного оборотного капіталу до загальної суми власного капіталу. Рекомендоване значення коефіцієнта становить 0,5, проте його розмір в значній мірі залежить від специфіки галузі та виробництва. Так у фондомістких виробництвах він буде нижчим, аніж у матеріаломістких,

оскільки в таких виробництвах знана частка інвестується в основні фонди [11, с. 180];

2) коефіцієнт забезпечення власними оборотними коштами (Кз.в.к.). Рівень цього коефіцієнта оцінюється залежно від того, в якому стані матеріальні запаси. Якщо підприємство має запаси сировини, матеріалів, напівфабрикатів, які значною мірою перевищують нормальні потреби виробництва, то власний оборотний капітал не може покрити їх повністю. У цьому разі коефіцієнт буде менший від одиниці. Якщо ж підприємство відчуває нестачу виробничих запасів для здійснення нормального виробничого процесу, коефіцієнт буде вищий за одиницю.

в) показники, які характеризують стан основних засобів: Окрему групу показників, які також характеризують фінансову стійкість підприємства, становлять: 1) коефіцієнт ефективності використання фінансових ресурсів (Кеф.ф.р.) – це відношення валового прибутку підприємства до валюти балансу. Він дає можливість визначити, за який період часу прибуток, отриманий підприємством, може компенсувати вартість майна. 2) коефіцієнт ефективності власного капіталу (Кеф.в.к.), становить інтерес для власників підприємств, оскільки дає узагальнюючу оцінку ефективності вкладень коштів у дане підприємство. Наведені вище показники дозволяють з певним ступенем об'єктивності оцінити фінансовий стан підприємства. При цьому фінансовий стан вважається незадовільним, якщо значення коефіцієнтів нижче або вище нормативних (рекомендованих) значень (в залежності від показника) [44].

Одним із способів оцінки фінансової стійкості є інтегральний підхід, який дає змогу дати інтегровану оцінку ступеню фінансової стійкості. Його можна застосовувати на практиці, особливо в умовах кризового стану економічної системи, коли господарські зв'язки підприємства, що існували раніше, порушені і відбувається процес налагодження ним нових зв'язків з партнерами, зацікавленими у достатній фінансовій стійкості [16, с. 167].

Таблиця 1.2.

Нормативні значення відносних показників оцінки фінансової стійкості підприємства

Назва показника	Нормативне (рекомендоване значення)
Коефіцієнт фінансової автономії	>0,5
Коефіцієнт фінансової залежності	<2
Коефіцієнт фінансового ризику	<0,5 Критичне значення при 1
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	>0,5
Коефіцієнт структури покриття довгострокових вкладень	Високе значення показника є нормальним
Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів	Зниження
Коефіцієнт фінансової незалежності капіталізованих джерел	Зростання
Коефіцієнт концентрації залученого капіталу	<0,5
Коефіцієнт страхової стабільності капіталу (страхування бізнесу)	Підвищення
Коефіцієнт фінансової стійкості	>0,75

Таким чином варто зазначити, що оцінка фінансової стійкості не повинна вестись тільки по запропонованим методикам. Багато залежить від галузі, ринкової ситуації та репутації підприємства (неплатежів, порушення фінансової дисципліни). Загальною вимогою з боку кредиторів є обережність стосовно збільшення частки позикового капіталу підприємств; вони віддають перевагу тим, у кого велика частка власного капіталу. Власники підприємства, навпаки, схильні підвищувати частку позикових коштів. Таким чином, фінансова стійкість перебуває під впливом різних фінансово-економічних процесів. Її необхідно визначити як такий стан фінансових ресурсів, ефективності їх розміщення та використання, за якого забезпечується розвиток усіх сфер діяльності на основі зростання прибутку й активів за збереження платоспроможності і кредитоспроможності. Фінансова стійкість є запорукою виживання та основою стабільного положення підприємства в ринкових умовах. Чим вища стійкість підприємства, тим більше воно незалежне від несподіваної зміни ринкової кон'юнктури, отже, тим менший ризик опинитися на межі банкрутства.

РОЗДІЛ II. ОЦІНКА ВНУТРІШНІХ ДЖЕРЕЛ ФІНАНСУВАННЯ ТОВ «УКРАЇНСЬКИЙ КРИСТАЛ»

2.1. Організаційно-економічна характеристика ТОВ «Український кристал»

ТОВ «Український кристал» входить до переліку пріоритетних підприємств хлібопекарської промисловості Хмельницької області. Підприємство ТОВ «Український кристал» почало існувати як новостворене з 2003 року. На сьогоднішній день це високотехнологічне, розвинуте підприємство з виробництва хлібобулочних виробів. ТОВ «Український кристал» знаходиться за адресою: 32300, Хмельницька обл., м. Кам'янець-Подільський, вул. Північна, 24.

На сьогоднішній день на підприємстві «Український кристал» працює цілодобово хлібопекарський цех, який випускає хліб, булочки та кекси, що можна побачити та придбати майже у всіх продовольчих крамницях міста. Хлібобулочні вироби користуються значною популярністю, багато кому полюбилися та розкупуваються досить швидко. Також цілодобово працює піріжковий цех, що випускає піріжки із субпродуктовим, гороховим та картопляним фаршем, повидлом. Цей виріб користується значною популярністю та пошаною серед покупців.

Діє цех по заморожуванню плодово-овочевої продукції. В основу покладена глибока заморозка фруктів та овочів. Введений в дію сухарний цех, який займається виробництвом сухариків до пива зі смаком сиру, бекону. Продукцію підприємства знають не лише в місті та області, а й за її межами. На майбутнє планують випускати воду газовану солодку, алкогольні напої (вино, горілку, пиво, бальзам «Український орнамент»). Отже, ТОВ «Український кристал» стало гідною заміною заводу «Український кристал». В асортименті продукції ТОВ «Український кристал» є наступні вироби:

- хліб дарницький (овальний);

- хліб білий з борошна вищого ґатунку подовий;
- хліб білий з борошна 1 ґатунку подовий;
- хліб білий (овальний) нарізаний;
- рогалики фруктові та інше.

Підприємство займається виробництвом хлібобулочної продукції та піріжків із начинкою, а також глибоким замороженням овочів і фруктів. Працівники підприємства і керівництво – це згуртований колектив односторонців. Вони розуміють, що турбота про покупця – це основа їхнього успіху. На підприємстві постійно ведеться робота з розробки нових оригінальних рецептур, по розширенню асортименту, впровадженню нових сучасних видів упакування.

ТОВ «Український кристал» найбільше випускає хліб білий (овальний). У 2021 р. випустило цього продукту на суму 105,5 тис. грн., а у 2022 р. на суму 465,47 тис. грн., тобто на 359,97 тис. грн. більше. За 2022 рік підприємство випустило хліб дарницький (овальний) на суму 431,97 тис. грн., що на 332,07 тис. грн. більше ніж у 2021 році. Ще було вироблено велику кількість хліба білого з борошна 1 ґатунку. У 2022 р. ТОВ «Український кристал» випустило цей вид продукту на 272, 09 тис. грн. більше, ніж у 2021 р.

Крім основних виробничих цехів на заводі функціонують допоміжні підрозділи: ремонтна майстерня; виробнича дільниця служби головного енергетика, в структурі якої знаходиться заводська автономна котельня і водозабірні споруди; виробнича дільниця служби головного механіка; холодильний цех; автопарк спеціалізованих машин (налічується до 20 транспортних засобів).

Для реалізації своєї продукції підприємством створена власна торгова мережа. З метою стабільного забезпечення населення міста хлібобулочними виробами та іншими харчовими продуктами силами заводу організовано мережу торгових точок в кількості 20 магазинів та кіосків з охоптом практично всіх районів міста.

Перспектива розвитку вимагає розширення асортименту, удосконалення технології і організації виробництва, форм і методів освоєння ринків. Розширення номенклатури виробництва продукції на існуючому технологічному обладнанні: освоєння кращих за смаковими якостями видів хлібобулочних виробів; поліпшення якості існуючих виробів за рахунок використання натуральних та хімічних фарбників, нетрадиційної сировини.

Організаційна структура забезпечення ТОВ «Український кристал» відноситься до лінійно-функціональної, що передбачає прямий вплив на керований об'єкт і зосереджуються в одних руках усі функції забезпечення та здійснюється поділ функцій забезпечення між окремими підрозділами апарату забезпечення.

Обсяг реалізованої продукції ТОВ «Український кристал» збільшувався, так в 2019 році сума реалізованої продукції становить 15407,0 тис. грн., та в порівнянні 2020 р. до 2019 р., сума реалізованої продукції збільшилась вже на 12434,0 тис. грн. В 2021 р. збільшення відбулось ще на 2613,0 тис. грн., відповідно до 2020 року, та вже в 2022 році реалізація продукції зросла на 8513,0 тис. грн. В загальному реалізація зросла на 23560,0 тис. грн. в порівнянні 2022 до 2019 рр.

На підприємстві за досліджуваний період скоротилась чисельність штатних працівників на 7 чол. від загальної кількості 139 чол. в 2019 році і складає 132 чол. в 2022 році. Помітно збільшилась середньомісячна заробітна плата штатних працівників, яка зросла з 3466,40 грн. в 2019 р. до 13718,44 грн. в 2022 р., а це на 295,8 % більше. Найбільший відсоток працюючих припадає на робітників (56%), на інженерно-технічний персонал припадає 37 % працюючих на підприємстві, а адміністративний персонал займає лише 7 % від загальної чисельності працівників.

Дебіторська та кредиторська заборгованості в 2020 році склали 493,0 тис. грн.. дебіторської та 1046,0 тис. грн., кредиторської відповідно, проте в 2022 році дебіторська заборгованість збільшилась на 80,0 тис. грн. а кредиторська 267,0 тис. грн. зменшилась.

Наявність і склад виробничого потенціалу підприємства показана в таблиці 2.1. За даними таблиці 2.1, наводиться інформація для вертикального і горизонтального аналізу фінансового стану ТОВ «Український кристал», тому можна побачити, що виробничі можливості підприємства збільшилися у 2021 р. на 4,0 тис. грн., причиною такого становища є скорочення вартості основних засобів на 2,0 тис. грн. проте в 2022 р. вони скоротились на 2,0 тис. грн.

З даних таблиці 2.2 видно, видно, що в 2020 році оборотні активи становили 1950,0 тис. грн. та вже в 2021 р. вони зменшилися на 264,0 тис. грн., це відбулося за рахунок зменшення дебіторської заборгованості на 224,0 тис. грн., але в 2022 р. цей показник збільшився на 119,0 тис. грн. і разом з ним зросла дебіторська заборгованість на 304,0 тис. грн. Також, це стосується й інших показників приведених в таблиці, лише інші оборотні активи були відсутні за досліджуваний період. Джерела фінансування господарської діяльності підприємства формуються з власного та позикового капіталу. На співвідношення власного і позикового капіталу впливає низка чинників, які обумовлені як внутрішніми, так і зовнішніми умовами діяльності підприємств. Від того, наскільки оптимальним буде співвідношення власного і позикового капіталів, якою буде «ціна» останнього, значною мірою залежить фінансовий стан підприємства. Так, на кінець 2021 року коефіцієнт мобільності зменшився на 0,02 од. у порівнянні з 2020 роком, та в 2022 році на тому ж рівні як показник 2021 року. Слід зазначити, що низька мобільність оборотних активів не завжди розцінюється негативно. За високої рентабельності продукції підприємства здебільшого спрямовують вільні кошти на розширення виробництва.

Фінансовий стан підприємства значною мірою обумовлюється його виробничою діяльністю. До виробничого потенціалу відносять: основні засоби; виробничі запаси; незавершене виробництво; витрати майбутніх періодів. Ці статті складаються з реальних активів, що характеризують виробничу потужність підприємства.

Таблиця 2.1

Динаміка наявності і складу виробничого потенціалу по ТОВ «Український кристал»

Вид реальних активів	2019		2020		2021		2022		Відхилення (+/-)				Темп зростання, %				Структурне відхилення, п.п.			
	т. грн.	%	т. грн.	%	т. грн.	%	т. грн.	%	2020р.	2021р.	2022р.	2022р.	2020р.	2021р.	2022р.	2022р.	2020р.	2021р.	2022р.	2022р.
									від 2019р.	від 2020р.	від 2021р.	від 2019р.	від 2019р.	від 2020р.	від 2021р.	від 2019р.	від 2020р.	від 2021р.	від 2019р.	
Основні засоби	1448,9	91,6	1767	91,4	1765	91,1	1763	91,1	318,1	-2,0	-2,0	314,1	122,0	99,9	99,9	121,7	-0,2	-0,3	0,0	-0,5
Виробничі запаси	132,8	8,4	166	8,6	172	8,9	172	8,9	33,2	6,0	0,0	39,2	125,0	103,6	100,0	129,5	0,2	0,3	0,0	0,5
Усього реальних активів	1581,7	100,0	1933	100	1937	100	1935	100	351,3	4,0	-2,0	353,3	122,2	100,2	99,9	122,3	-	-	-	-

Таблиця 2.2

Динаміка наявності і складу оборотних коштів ТОВ «Український кристал»

Вид реальних активів	2019		2020		2021		2022		Відхилення (+/-)				Темп зростання, %				Структурне відхилення, п.п.			
	т. грн.	%	т. грн.	%	т. грн.	%	т. грн.	%	2020р.	2021р.	2022р.	2022р.	2020р.	2021р.	2022р.	2022р.	2020р.	2021р.	2022р.	2022р.
									від 2019р.	від 2020р.	від 2021р.	від 2019р.	від 2019р.	від 2020р.	від 2021р.	від 2019р.	від 2020р.	від 2021р.	від 2019р.	
Запаси	1140	65,7	1390	71,3	1412	83,7	1179	65,3	250,2	22,0	-233,0	39,2	122,0	101,6	83,5	103,4	5,6	12,4	-18,4	-0,4
в т.ч. виробничі запаси	136	7,8	166	8,5	172	10,2	172	9,5	29,9	6,0	0,0	35,9	122,0	103,6	100,0	126,4	0,7	1,7	-0,7	1,7
Дебітори	404	23,3	493	25,3	269	16	573	31,7	88,7	-224,0	304,0	168,7	122,0	54,6	213,0	141,7	2,0	-9,3	15,7	8,4
Грошові кошти та їх еквіваленти - у національній валюті	55	3,2	67	3,4	5	0,3	53	2,9	12,1	-62,0	48,0	-1,9	122,0	7,5	1060,0	96,5	0,2	-3,1	2,6	-0,3
- в іноземній валюті	-	-	-	-	101	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Інші оборотні активи	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Разом	1735	100	1950	100	1686	100	1805	100	214,9	-264,0	119,0	69,9	112,4	86,5	107,1	104,0	-	-	-	-

Для оцінки ефективності фінансування підприємства використовують такі показники оборотності: 1) коефіцієнт оборотності активів; 2) коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості; 3) коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості; 4) коефіцієнт оборотності матеріальних запасів; 5) коефіцієнт оборотності основних засобів; 6) коефіцієнт оборотності власного капіталу. Важливим також є аналіз розподілу та використання прибутку підприємства, оскільки це є плацдармом для формування самого прибутку.

Таблиця 2.3

Оцінка коефіцієнтів оборотності ТОВ «Український кристал»

№ п.п.	Найменування показника	2019	2020	2021	2022	Відхилення (+/-)				Темп зростання, %			
						2020р. від 2019р.	2021р. від 2020р.	2022р. від 2021р.	2022р. від 2019р.	2020р. від 2019р.	2021р. від 2020р.	2022р. від 2021р.	2022р. від 2019р.
1	Коефіцієнт оборотності активів	5,08	3,19	3,25	3,42	-1,9	0,1	0,2	0,2	-	-	-	-
2	Коефіцієнт оборотності власного капіталу	10,86	6,48	6,49	6,27	-4,4	0,0	-0,2	-0,2	-	-	-	-
3	Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	12,30	12,64	14,79	14,85	0,3	2,1	0,1	2,2	-	-	-	-
4	Коефіцієнт оборотності оборотних активів	125,77	377,94	-488,92	-313,98	503,7	-111,0	-802,9	-691,9	-	-	-	-
5	Коефіцієнт оборотності коштів у розрахунках	11,85	28,10	26,08	21,52	16,2	-2,0	-4,6	-6,6	-	-	-	-
6	Коефіцієнт оборотності запасів	11,11	8,47	9,06	11,56	-2,6	0,6	2,5	3,1	-	-	-	-
7	Коефіцієнт оборотності виробничих запасів	77,07	69,33	68,22	67,10	-7,7	-1,1	-1,1	-2,2	-	-	-	-

Найбільша питома вага розподілу прибутку припадає на відрахування до фонду матеріального заохочення – 83,2% у 2020, 58,4% у 2021 році та у 2022 р. 56,3%, тобто зменшилась на 24,8 п.п. в 2021 р. та на 2,1 п.п. в 2022 р. При збільшенні інвестованого капіталу за вказаний період обсяг доходу в 2020 році збільшується і в той же час збільшується чистий прибуток. Це пояснюється тим, що підприємство отримувало інші операційні доходи і перекриває витрати, в результаті чого отримує чистий прибуток у сумі 27,0 тис. грн. В 2021 році сума прибутку зросла на 50,0 тис. грн. та в 2022 р. ця сума чистого прибутку збільшується ще на 6,0 тис. грн. і становить – 83,0 тис. грн. чистого прибутку. В 2021 році при зменшенні доходу (виручки) від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг на 17,0 тис. грн., фінансові результати зростають на 285,2%. А звідси можна зробити висновок, що господарська діяльність ТОВ «Український

кристал» знаходиться в стабільному прибутковому стані, рівень його ділової активності позитивний.

У цілому, результативність діяльності будь-якого підприємства може оцінюватися за допомогою абсолютних і відносних показників, та отримані дані зведемо до таблиці 2.4, для подальшого аналізу. З даних таблиці 2.4, можемо побачити, що рентабельність активів в 2020 р. становить 0,64 та за 2021 р. збільшилась до 0,75, а в 2022 р. до 2,13, а це значить, що підприємство з кожної вкладеної гривні в активи одержувало 0,64 грн. в 2020 р. 0,75 грн. в 2021 р. та 2,13 грн. в 2022 р.

Також можна зробити висновок, що активи підприємства використовувались ефективно. Рентабельність необоротних активів за 2020 р. становить 1,33, за 2021 р. – 1,50, та в 2022 р. – 4,25, а це значить, що підприємство з кожної вкладеної гривні в необоротні активи одержало 1,33 грн. за 2020 р., за 2021 р. – 1,50 грн. та за 2022 р. – 4,25 грн. Також можна зробити висновок, що необоротні активи підприємства використовувались ефективно.

Таблиця 2.4

Коефіцієнтні показники фінансування діяльності ТОВ «Український кристал»

Показники	2019	2020	2021	2022	Відхилення (+/-)			
					2020р. від 2019р.	2021р. від 2020р.	2022р. від 2021р.	2022р. від 2019р.
Коефіцієнт рентабельності активів	0,6	0,64	0,75	2,13	0,1	0,1	1,4	1,6
Рентабельність необоротних активів	1,1	1,33	1,5	4,25	0,3	0,2	2,8	3,2
Показник рентабельності власного капіталу	0,7	0,9	0,99	2,74	0,2	0,1	1,8	2,0
Рентабельність реалізованої продукції	0,4	0,51	0,5	1,03	0,1	0,0	0,5	0,6

Показник рентабельності власного капіталу в 2020 р. становить 0,90, в 2021 р. збільшився на 0,09 п.п. і становить 0,99, та в 2022 р. цей показник збільшився ще на 1,75 п.п. А це значить, що з кожної гривні вкладеного власного капіталу підприємство отримало 0,90 грн. в 2020 р., 0,99 грн в 2021 р. та 2,74 грн. в 2022 р. Рентабельність реалізованої продукції – (рентабельність

продажів) за 2020 р. з кожної гривні реалізованої продукції підприємство отримало 0,51 грн. прибутку, за 2021 р. – 0,50 грн. та за 2022 р. 1,03 грн.

Скорочення попиту на продукцію підприємства призвело до зниження рентабельності, як це видно з розрахунку коефіцієнта рентабельності реалізованої продукції в 2020 та 2021 р., та в 2022 р. ситуація покращується та рентабельність зростає.

В основному з проведеного аналізу можна зробити висновок, що усі коефіцієнтні показники збільшились, лише рентабельність реалізованої продукції в 2021 р. зменшилась на 0,01 п.п., проте вже в 2022 р. цей показник зріс на 0,53 п.п. і це значення вказує на рентабельність реалізованої продукції в 2022 році.

2.2. Оцінка фінансового стану ТОВ «Український кристал»

Фінансовий стан підприємства – це показник його фінансової конкурентоспроможності, кредитоспроможності, платоспроможності, виконання зобов'язань перед державою та іншими підприємствами. Стабільність фінансового стану підприємства залежить від правильності та доцільності вкладення фінансових ресурсів у активи, тому необхідно дати оцінку майновому стану та джерелам його утворення, а також визначити причини їх зміни.

Тому проведемо загальну оцінку стану майна ТОВ «Український кристал» у таблиці 2.5. За даними аналітичної таблиці 2.5 можна зробити висновок, що вартість майна на ТОВ «Український кристал» зменшувалась в 2021 р. на 165,0 тис. грн. в порівнянні з 2020 р. та в 2022 р. зросла на 24,0 тис. грн. Причиною цього стало зменшення залишкової вартості основних засобів.

У 2020 році в загальній вартості майна велику частку в 48,1% займають необоротні активи, та в 2021 році в порівнянні з 2020 ця частка склала 50,3%, в 2022 р. частка залишилась майже на тому ж рівні, зменшившись лише на 0,2

п.п. Частка оборотних активів в 2021 році зменшилась на 2,2 %, проте в 2022 р. зросла на 0,2 п.п., грошові кошти у національній валюті в 2020 році склали 67,0 тис. грн, а вже в 2021 р. зменшились на 62,0 тис. грн., але в 2022 р. знову зросли на 53,0 тис. грн. їх частка збільшилась на 1,3 п.п. в 2022 р.

Залишки грошових коштів в іноземній валюті в 2020 та 2022 роках на підприємстві не зафіксовано, а в 2021 р. – залишок склав 101,0 тис. грн., дебіторська заборгованість з бюджетом в 2021 р. збільшилась на 11,0 тис. грн. та частка зросла на 0,3 п.п., та вже в 2022 р. зовсім відсутня, дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги в 2021 р. зменшилась на 235,0 тис. грн., проте в 2022 р. збільшилась на 316,0 тис. грн., а інша дебіторська заборгованість за досліджуваний період не зафіксована.

В аналітичній таблиці 2.6 наведено перелік джерел власних і позичених коштів, вкладених у майно підприємства. Тож, аналізуючи дані таблиці 2.6, можна зробити висновок, що джерела формування майна підприємства збільшилась на 24,0 тис. грн., при порівнянні 2022 року з 2021 роком.

Проте, негативна динаміка спостерігається для співвідношення 2022 р. до 2020 р., – зміни становили -141,0 тис. грн. Причиною цього є коливання кредиторської заборгованості в порівнянні 2022 р. до 2021 р., що збільшилась на 20,0 тис. грн., та зменшилась на 98,0 тис. грн. при порівнянні 2022 р. до 2020 р.

Частка позичених коштів у 2021 році становила 23,82 %, це на 5,5 процентних пунктів менше, ніж у 2020 році і на 1,4 п.п. менше, ніж у 2022 році. Частка кредиторської заборгованості в позикових ресурсах протягом досліджуваного періоду становила 100 %.

Так, на кінець 2021 року коефіцієнт мобільності зменшився на 0,02 од. у порівнянні з 2020 роком, та в 2022 році на тому ж рівні як показник 2021 року. Слід зазначити, що низька мобільність оборотних активів не завжди розцінюється негативно. За високої рентабельності продукції підприємства здебільшого спрямовують вільні кошти на розширення виробництва.

Таблиця 2.5

Загальна оцінка стану майна «ТОВ «Український кристал»

Показники	2019		2020		2021		2022		Відхилення (+/-)				Темп зростання, %				Структурне відхилення, п. п.			
	т. грн.	%	т. грн.	%	т. грн.	%	т. грн.	%	2020р.	2021р.	2022р.	2022р.	2020р.	2021р.	2022р.	2022р.	2020р.	2021р.	2022р.	2022р.
									від 2019р.	від 2020р.	від 2021р.	від 2019р.	від 2019р.	від 2020р.	від 2021р.	від 2019р.	від 2020р.	від 2021р.	від 2019р.	
I. Необоротні активи																				
Нематеріальні активи:	34	1,2	41	1,1	41	1,1	49	1,4	6,6	0,0	8,0	14,6	119,0	100,0	119,5	142,3	-0,1	0,0	0,3	0,2
Основні засоби:	1308	45,1	1767	47	1765	49,1	1763	48,7	459,4	-2,0	-2,0	455,4	135,1	99,9	99,9	134,8	1,9	2,1	-0,4	3,6
Усього за розділом I	1342	46,3	1808	48,1	1806	50,3	1812	50,1	466,0	-2,0	6,0	470,0	134,7	99,9	100,3	135,0	1,8	2,2	-0,2	3,8
II. Оборотні активи																				
Виробничі запаси	156	5,4	166	4,4	172	4,8	172	4,8	10,0	6,0	0,0	16,0	106,4	103,6	100,0	110,2	-1,0	0,4	0,0	-0,6
Поточні біологічні активи	28	1,0	34	0,9	-	-	-	-	6,1	-	-	-	122,0	-	-	-	-0,1	-	-	-
Незавершене виробництво	406	14,0	508	13,5	484	13,5	460	12,7	101,6	-24,0	-24,0	53,6	125,0	95,3	95,0	113,2	-0,5	0,0	-0,8	-1,3
Готова продукція	505	17,4	682	18,1	756	21	547	15,1	177,3	74,0	-209,0	42,3	135,1	110,9	72,4	108,4	0,7	2,9	-5,9	-2,3
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	399	13,8	492	13,1	257	7,2	573	15,8	93,5	-235,0	316,0	174,5	123,5	52,2	223,0	143,8	-0,7	-5,9	8,6	2,0
Дебіторська заборгованість за розрахунками: - з бюджетом	1	0,02	1	0,03	12	0,3	-	-	0,1	11,0	-	-	116,3	1200,0	-	-	0,0	0,3	-	-
Грошові кошти та їх еквіваленти: - в національній валюті	60	2,1	67	1,8	5	0,1	53	1,5	6,7	-62,0	48,0	-7,3	111,1	7,5	1060,0	87,9	-0,3	-1,7	1,4	-0,6
в іноземній валюті	-	-	-	-	101	2,8	0	0	-	-	-101,0	-	-	-	0,0	-	-	-	-	-2,8
Усього за розділом II	1555	53,7	1950	51,9	1787	49,7	1805	49,9	395,3	-163,0	18,0	250,3	125,4	91,6	101,0	116,1	-1,8	-2,2	0,2	-3,8
Баланс	2897	100,0	3758	100	3593	100	3617	100	861,3	-165,0	24,0	720,3	129,7	95,6	100,7	124,9	0,0	0,0	0,0	0,0

Таблиця 2.6

Динаміка наявності і складу джерел формування майна ТОВ «Український кристал»

№ п.п.	Вид реальних активів	2019	2020	2021	2022	Відхилення (+/-)				Темп зростання, %			
		т. грн.				2020р.	2021р.	2022р.	2022р.	2020р.	2021р.	2022р.	2022р.
		від 2019р.	від 2020р.	від 2021р.	від 2019р.	від 2019р.	від 2020р.	від 2021р.	від 2019р.				
1	Джерела формування майна, тис. грн.	3157	3758	3593	3617	601,28	-165	24	460,28	119,0	95,6	100,7	114,6
1.1.	Власний капітал, тис. грн.	1966	2657	2737	2807	690,82	80	70	840,82	135,1	103,0	102,6	142,8
	у % до майна	65,0	70,7	76,18	77,61	5,656	5,48	1,43	12,566	108,7	107,8	101,9	119,3
1.2.	Позичені кошти, тис. грн.	881	1101	856	810	220,2	-245	-46	-70,8	125,0	77,7	94,6	92,0
	у % до майна	23,7	29,3	23,82	22,39	5,567	-5,48	-1,43	-1,343	123,5	81,3	94,0	94,3
1.2.1.	Кредиторська заборгованість, тис. грн.	237	293	175	195	55,67	-118	20	-42,33	123,5	59,7	111,4	82,2
	у % до позичених коштів	100	100	100	100	-	-	-	-	-	-	-	-

Для аналізу ліквідності балансу складемо таблицю 2.7. За даними таблиці 2.7 видно, що баланс досліджуваного підприємства був ліквідним. Так у 2022 році активів, що швидко реалізуються було більше, ніж короткострокових пасивів на суму в 378,0 тис. грн.

Таблиця 2.7

Оцінка ліквідності балансу ТОВ «Український кристал»

АКТИВ	Код рядка	2019	2020	2021	2022	ПАСИВ	Код рядка	2019	2020	2021	2022	Відхилення (+/-)			
		т.грн.	т.грн.	т.грн.	т.грн.			т.грн.	т.грн.	т.грн.	т.грн.	т.грн.	т.грн.	2019	2020
Найбільш ліквідні активи (А ₁)	230, 240	56	67	106	53	Негайні пасиви (П ₁)	540-610	796	753	633	584	740	686	527	531
Активи, що швидко реалізуються (А ₂)	150-180, 210-220	365	493	269	573	Короткострокові пасиви (П ₂)	500-530	380	293	175	195	15,51	-200	-94	-378
Активи, що реалізуються повільно (А ₃)	100-180, 250, 270	1732,4	1883	1681	1752	Довгострокові пасиви (П ₃)	480	-	-	-	-	-	-	-	-
Активи, що важко реалізуються (А ₄)	80	1627,2	1808	1806	1812	Постійні пасиви (П ₄)	380, 430, 630	2604,3	2712	2785	2838	977,11	904	979	1026
Баланс	280	3781	3758	3593	3617	Баланс	640	3781	3758	3593	3617	-	-	-	-

Наступним етапом оцінки фінансування є коефіцієнтний аналіз рівня ліквідності ТОВ «Український кристал». Коефіцієнт ліквідності включає в себе такі показники: 1) коефіцієнт загальної ліквідності; 2) коефіцієнт поточної ліквідності; 3) коефіцієнт абсолютної ліквідності.

Коефіцієнти ліквідності зведемо у таблицю 2.8. Аналізуючи ліквідність підприємства, видно, що загальний коефіцієнт ліквідності перевищує співвідношення 1:1, звідси висновок: ТОВ «Український кристал» має значний обсяг оборотних коштів, які сформувалися завдяки власним джерелам. Коефіцієнт швидкої ліквідності на кінець 2021 року зменшився у порівнянні з попереднім 2020 роком на 0,07 одиниць і становить 0,46, тобто нижче нормативного значення в 0,7-0,85 одиниці, та в 2022 р. він збільшився в порівнянні з 2021 р. на 0,34 одиницю, а в порівнянні з 2020 р. – на 0,27 одиниці.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності на кінець 2020 року нижче рівня норми 0,2-0,25 і становив 0,06. Уже в 2021 р. абсолютна ліквідність підприємства становила 0,13, але це ще не свідчить про неможливість

підприємства одночасно погашати всі свої борги, адже малоімовірно, щоб усі кредитори підприємства водночас поставили йому свої боргові вимоги.

Згідно таблиці 2.8 можна зробити висновки про те, що дані показники мають чітку тенденцію до зростання, що має позитивне значення та свідчить про «ліквідний» стан підприємства, лише коефіцієнт абсолютної ліквідності в 2022 р. зменшився на 0,06 п.п.

Таблиця 2.8

Аналіз показників ліквідності ТОВ «Український кристал»

Показники	2019	2020	2021	2022	Відхилення (+/-)				Темп зростання, %			
	т. грн.	т. грн.	т. грн.	т. грн.	2020р.	2021р.	2022р.	2022р.	2020р.	2021р.	2022р.	2022р.
					від 2019р.	від 2020р.	від 2021р.	від 2019р.	від 2020р.	від 2021р.	від 2019р.	
Грошові кошти, тис. грн.	56	67	106	53	10,72	39	-53	-3,28	119,0	158,2	50,0	94,2
Дебіторська заборгованість, тис. грн.	365	493	269	573	128,18	-224	304	208,18	135,1	54,6	213,0	157,1
Запаси і затрати, тис. грн.	153	166	172	172	13,28	6	0	19,28	108,7	103,6	100,0	112,6
Поточні зобов'язання, тис. грн.	837	1046	808	779	209,2	-238	-29	-57,8	125,0	77,2	96,4	93,1
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,04	0,06	0,13	0,07	0,0114	0,07	-0,06	0,0214	-	-	-	-
Коефіцієнт миттєвої ліквідності	0,42	0,54	0,46	0,8	0,1026	-0,08	0,34	0,3626	-	-	-	-
Коефіцієнт загальної ліквідності	0,18	0,16	0,21	0,22	0,0096	0,05	0,01	0,0696	-	-	-	-

Платоспроможність означає наявність у підприємства коштів і еквівалентів, достатніх для розрахунків з кредиторської заборгованості. Одним із повсякденних завдань фінансової служби підприємства є забезпечення повної платіжної готовності, зниження якої часто спричиняє значні непродуктивні витрати підприємства у вигляді пені за прострочення платежів.

Для оцінки платоспроможності підприємства складемо платіжний баланс (календар) (табл. 2.9).

На основі проведеного аналізу платіжного балансу в таблиці 2.9, можна зробити висновок, що оскільки сальдо знаходиться в активі платіжного балансу, підприємство є неплатоспроможним за досліджуваний період.

Платіжний баланс (календар) ТОВ «Український кристал»

АКТИВ	2019	2020	2021	2022	ПАСИВ	2019	2020	2021	2022
	т.грн.	т.грн.	т.грн.	т.грн.		т.грн.	т.грн.	т.грн.	т.грн.
Наявні кошти для покриття заборгованості					Негайні та інші платежі				
Грошові кошти та їх еквіваленти	56	67	5	53	Заборгованість за кредитами	-	-	-	-
Розрахунки з дебіторами	365	493	269	573	Кредиторська заборгованість	962	1046	808	779
Усього	515	560	274	626	Усього	962	1046	808	779
Сальдо	447	486	534	153	Сальдо	-	-	-	-
Баланс	962	1046	808	779	Баланс	962	1046	808	779

Таким чином, слід зазначити, що вся повнота професіоналізму управлінців підприємства виявляється в тому, щоб на поточних рахунках і в касі грошей було не менше (але й не більше), ніж потрібно для виконання поточних платежів, а решта їх була вкладена в матеріальні та інші ліквідні активи.

Основним інструментом для оцінки ефективності використання ресурсів підприємства для економічного розвитку в умовах нестабільної економіки є оцінка й аналіз ділової активності суб'єкта господарювання, за допомогою якого можна об'єктивно оцінити результативність господарсько-фінансової діяльності підприємства та визначити перспективи його розвитку.

Ділова активність підприємства характеризується абсолютними й відносними результативними показниками використання ресурсів та обсягами господарської діяльності.

Аналіз ділової активності підприємства здійснюється шляхом розрахунку таких основних показників (коефіцієнтів): коефіцієнта оборотності активів; коефіцієнта оборотності дебіторської заборгованості; коефіцієнта оборотності кредиторської заборгованості; тривалості обертів дебіторської та кредиторської заборгованостей; коефіцієнта оборотності матеріальних запасів. Розрахунки показників ділової активності ТОВ «Український кристал» наведені в таблиці 2.10.

Як видно з даних таблиці 2.10. більшість показників мають позитивну динаміку. З проведеного аналізу, видно, що дохід (виручка) від реалізації продукції щороку помітно зростає. Так в 2021 році він незначно скоротився на

17,0 тис. грн. і склав 11885,0 тис. грн., в 2022 році він вже скла 12716,0 тис. грн., а це на 831,0 тис. грн. більше ніж в 2021 р. та на 814,0 тис. грн. ніж в 2020 р.

Так само і чистий дохід підприємства, в 2022 році він збільшився в порівнянні з 2021 р. на 982,0 тис. грн., та в загальному при порівнянні 2022 до 2020 рр. на 1000,0 тис. грн. Ці збільшення відбулись завдяки збільшенню фактичних обсягів виробництва продукції, що в порівнянні 2022 р. до 2020 р., збільшились на 119,0 тис. грн., або на 100,9%. Також помітно, що підприємство не сплачує акцизний збір, відсутні фінансові результати від участі в капіталі, від фінансової діяльності та від надзвичайної діяльності. Проте фінансовий результат від іншої операційної діяльності є збитковим, і в порівнянні 2022 р. до 2020 рр. він зменшився на 53,0 тис. грн.

Таблиця 2.10

Оцінка ділової активності ТОВ «Український кристал»

№ п.п.	Найменування показника	2019	2020	2021	2022	Відхилення (+/-)				Темп зростання, %			
						2020-2019	2021-2020	2022-2021	2022-2019	2020-2019	2021-2020	2022-2021	2022-2019
1	Дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	11183	11902	11885	12716	719,0	-17,0	831,0	814,0	106,4	99,9	107,0	106,8
2	Податок на додану вартість	933	186	151	0	-747,0	-35,0	-151,0	-186,0	19,9	81,2	0,0	0,0
3	Акцизний збір	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
4	Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	10250	11716	11734	12716	1466,0	18,0	982,0	1000,0	114,3	100,2	108,4	108,5
5	Фактичні обсяги виробництва продукції (робіт, послуг)	11 465	12 961	11 417	13 080	1496,0	-1544,0	1663,0	119,0	113,0	88,1	114,6	100,9
6	Валовий фінансовий результат від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг): прибуток (+), збиток (-)	4199	4713	4293	4818	514,0	-420,0	525,0	105,0	112,2	91,1	112,2	102,2
7	Фінансовий результат від іншої операційної діяльності: прибуток (+), збиток (-)	-168	-361	7	-173	193,0	-368,0	180,0	-188,0	214,9	-1,9	-2471,4	47,9
8	Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток (+), збиток (-)	78	128	97	75	50,0	-31,0	-22,0	-53,0	164,1	75,8	77,3	58,6
9	Фінансовий результат від участі в капіталі: прибуток (+), збиток (-)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
10	Фінансовий результат від фінансової діяльності: прибуток (+), збиток (-)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
11	Фінансовий результат від іншої звичайної діяльності: прибуток (+), збиток (-)	30	25	54	84	-5,0	29,0	30,0	59,0	83,3	216,0	155,6	336,0
12	Фінансовий результат від надзвичайної діяльності: прибуток (+), збиток (-)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
13	Фінансовий результат від господарської діяльності: прибуток (+), збиток (-)	108	153	151	159	45,0	-2,0	8,0	6,0	141,7	98,7	105,3	103,9
14	Загальний фінансовий результат, створений підприємством	108	153	151	159	45,0	-2,0	8,0	6,0	141,7	98,7	105,3	103,9
15	Прибуток з метою оподаткування	84	126	74	76	42,0	-52,0	2,0	-50,0	150,0	58,7	102,7	60,3
16	Податок на прибуток з метою оподаткування	84	126	74	76	42,0	-52,0	2,0	-50,0	150,0	58,7	102,7	60,3
17	Чистий фінансовий результат: прибуток (+), збиток (-)	24	27	77	83	3,0	50,0	6,0	56,0	112,5	285,2	107,8	307,4
18	Частка фінансового результату від операційної діяльності	0,72	0,84	0,64	0,47	0,11	-0,19	-0,17	-0,36	-	-	-	-
19	Коефіцієнт оподаткування прибутку	0,78	0,82	0,49	0,48	0,05	-0,33	-0,01	-0,346	105,9	59,5	97,5	58,0
20	Продуктивність праці (за оплатою праці)	2,26	2,31	2,45	2,45	0,05	0,14	0,00	0,14	102,1	105,9	100,1	106,0
		2,53	2,55	2,38	2,52	0,03	-0,17	0,14	-0,04	101,0	93,2	105,8	98,6
		0,93	0,93	0,89	0,93	0,00	-0,03	0,03	0,00	100,3	96,3	103,6	99,8
		0,02	0,03	0,03	0,03	0,01	0,00	0,00	0,00	126,6	104,4	97,2	101,5
		1,37	28,93	1,30	1,48	27,56	-27,63	0,19	-27,45	2107,2	4,5	114,3	5,1
21	Продуктивність праці середньооблікового працівника	46,38	65,09	72,88	82,57	18,71	7,79	9,69	17,48	140,3	112,0	113,3	126,9
		51,88	72,01	70,91	84,94	20,13	-1,09	14,02	12,93	138,8	98,5	119,8	118,0
		19,00	26,18	26,66	31,29	7,18	0,48	4,62	5,10	137,8	101,8	117,3	119,5
		0,35	0,71	0,60	0,49	-	-	-	-	-	-	-	-
		28,66	39,42	41,84	47,27	10,76	2,42	5,42	7,84	137,5	106,1	113,0	119,9
22	Фонд оплати праці:												
	• річний	4535,00	5076,00	4799,00	5197,00	541,00	-277,00	398,00	121,00	111,9	94,5	108,3	102,4
	• місячний	377,92	423,00	399,92	433,08	45,08	-23,08	33,17	10,08	111,9	94,5	108,3	102,4
23	Оплата праці:												
	• річна	20,52	28,20	29,81	33,75	7,7	1,6	3,9	5,5	137,4	105,7	113,2	119,7
	• місячна	1,71	2,35	2,48	2,81	0,6	0,1	0,3	0,5	137,4	105,7	113,2	119,7
24	Додана вартість	6334,00	7096,00	6737,00	7279,00	762,0	-359,0	542,0	183,0	112,0	94,9	108,0	102,6
25	Коефіцієнт оборотності оборотних активів	125,77	377,94	-488,92	-313,98	503,7	-111,0	-802,9	-691,9	-	-	-	-
26	Тривалість обороту оборотних активів	2,90	0,97	-0,75	-1,16	3,9	0,2	-1,9	-2,1	-	-	-	-

Продовження таблиці 2.10

27	Коефіцієнт завантаженості активів у обороті	0,01	0,00	0,00	0,00	0,011	0,001	-0,005	-0,006	-	-	-	-
28	Коефіцієнт оборотності коштів у розрахунках	11,85	28,10	26,08	21,52	16,2	-2,0	-4,6	-6,6	-	-	-	-
29	Тривалість обороту коштів у розрахунках	30,80	12,99	14,00	16,96	-17,8	1,0	3,0	4,0	-	-	-	-
30	Коефіцієнт оборотності запасів	11,11	8,47	9,06	11,56	-2,6	0,6	2,5	3,1	-	-	-	-
31	Тривалість обороту запасів	32,9	43,1	40,3	31,6	10,2	-2,8	-8,7	-11,5	-	-	-	-
32	Коефіцієнт оборотності виробничих запасів	77,07	69,33	68,22	67,10	-7,7	-1,1	-1,1	-2,2	-	-	-	-
33	Тривалість обороту виробничих запасів	4,7	5,3	5,4	5,4	0,5	0,1	0,1	0,2	-	-	-	-
34	Коефіцієнт оборотності активів	5,08	3,19	3,25	3,42	-1,9	0,1	0,2	0,2	-	-	-	-
		1,86	0,98	1,00	1,03	-0,9	0,0	0,0	0,0	-	-	-	-
35	Тривалість обороту активів	71,90	114,51	112,14	106,72	42,6	-2,4	-5,4	-7,8	-	-	-	-
		196,10	373,38	363,79	355,35	177,3	-9,6	-8,4	-18,0	-	-	-	-
36	Коефіцієнт завантаженості активів	0,20	0,31	0,31	0,29	0,1	0,0	0,0	0,0	-	-	-	-
		0,54	1,02	1,00	0,97	0,5	0,0	0,0	0,0	-	-	-	-
37	Тривалість операційного циклу	107,87	82,32	82,22	84,07	-25,6	-0,1	1,8	1,8	-	-	-	-
38	Тривалість погашення дебіторської заборгованості	31,21	11,87	13,10	14,28	-19,3	1,2	1,2	2,4	-	-	-	-
39	Коефіцієнт оборотності власного капіталу	10,86	6,48	6,49	6,27	-4,4	0,0	-0,2	-0,2	-	-	-	-
40	Тривалість обороту власного капіталу	33,62	56,30	56,27	58,18	22,7	0,0	1,9	1,9	-	-	-	-
41	Коефіцієнт завантаження власного капіталу	0,15	0,23	0,24	0,22	0,1	0,0	0,0	0,0	-	-	-	-
42	Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	12,30	12,64	14,79	14,85	0,3	2,1	0,1	2,2	-	-	-	-
43	Тривалість погашення кредиторської заборгованості	29,66	28,88	24,68	24,58	-0,8	-4,2	-0,1	-4,3	-	-	-	-
44	Тривалість фінансового циклу	3,64	2,85	3,33	3,42	-0,8	0,5	0,1	0,6	-	-	-	-
45	Коефіцієнт непрямого оподаткування	0,08	0,02	0,01	0,00	-0,07	0,00	-0,01	-0,02	-	-	-	-
46	Фондоозброєність:												
	• праці (за оплатою праці)	1,28	2,30	2,47	2,43	1,0	0,2	0,0	0,1	-	-	-	-
	• середньооблікового працівника	52,72	64,73	73,59	81,85	12,0	8,9	8,3	17,1	-	-	-	-
47	Матеріаломісткість господарської діяльності	0,22	0,24	0,21	0,22	0,0	0,0	0,0	0,0	-	-	-	-
48	Трудомісткість господарської діяльності	0,54	0,54	0,58	0,54	0,0	0,0	0,0	0,0	-	-	-	-
		0,61	0,59	0,56	0,56	0,0	0,0	0,0	0,0	-	-	-	-
49	Фондомісткість господарської діяльності	0,02	0,02	0,02	0,03	0,0	0,0	0,0	0,0	-	-	-	-
50	Матеріаловіддача	4,47	4,14	4,72	4,59	-0,3	0,6	-0,1	0,4	-	-	-	-

Загальний фінансовий результат, створений підприємством загалом становить позитивне значення для підприємства, а саме, в 2022 році цей результат в порівнянні з 2020 збільшився до значення 6,0 тис. грн., а в порівнянні з 2021 роком до 8,0 тис. грн. Чистий фінансовий результат знаходиться також в позитивному значенні та щороку збільшується. В 2021 р. він склав 77,0 тис. грн., та вже в 2022 році прибуток збільшується в порівнянні з 2020 р. до 56,0 тис. грн. Коефіцієнт оборотності власного капіталу в 2022 році зменшився, а це показує неефективність використання активів, що формуються за рахунок власного капіталу.

Кінцевий результат роботи підприємства оцінюється рівнем ефективності його господарської діяльності: загальним обсягом одержаного прибутку та в розрахунку на одиницю ресурсів. Прибуток та відносний показник прибутку — рентабельність — є основними показниками ефективності роботи підприємства, що характеризують інтенсивність господарювання.

Таблиця 2.11

Динаміка показників рентабельності ТОВ «Український кристал»

Показник	2019	2020	2021	2022	Відхилення (+/-)			
					2020-2019	2021-2020	2022-2021	2022-2019
Середній розмір майна	3788,5	3675,5	3605	3718	-113,0	-70,5	113,0	-70,5
Середній розмір власного капіталу	2760,5	2697	2772	2836	-63,5	75,0	63,5	75,0
Середній розмір власного оборотного капіталу	1763,5	1868,5	754,5	546,5	105,0	-1114,0	-208,0	-1217,0
Середній розмір перманентного капіталу	2760,5	2697	2772	2836	-63,5	75,0	63,5	75,0
Середній розмір авансового капіталу	2760,5	2697	2772	2836	-63,5	75,0	63,5	75,0
Середній розмір матеріальних оборотних активів	1188,5	923	1384	1296	-265,5	461,0	-88,5	107,0
Середній розмір основних засобів	1975	898,5	1766	1764	-1076,5	867,5	-2,0	-211,0
Виручка від реалізації	11183	11902	11885	12716	719,0	-17,0	831,0	1533,0
Витрати	11 465	12 961	11 417	13 080	1496,0	-1544,0	1663,0	1615,0
Прибуток (збиток) до оподаткування	108	153	151	159	45,0	-2,0	8,0	51,0
Чистий прибуток (збиток)	24	27	77	83	3,0	50,0	6,0	59,0
Рентабельність (збитковість), %:								
- продаж	1,0	1,3	1,3	1,3	0,3	-	-	0,3
- основних засобів	5,5	17,0	8,6	9,0	11,6	-8,5	0,5	3,5
- оборотних активів	9,1	16,6	10,9	12,3	7,5	-5,7	1,4	3,2
- витрат	0,9	1,2	1,3	1,2	0,2	0,1	-0,1	0,3
- активів	2,9	4,2	4,2	4,3	1,3	0,0	0,1	1,4
- власного капіталу	3,9	5,7	5,4	5,6	1,8	-0,2	0,2	1,7
- власного оборотного капіталу	6,1	8,2	20,0	29,1	2,1	11,8	9,1	23,0
- перманентного капіталу	3,9	5,7	5,4	5,6	1,8	-0,2	0,2	1,7
- авансового капіталу	3,9	5,7	5,4	5,6	1,8	-0,2	0,2	1,7

Оцінка прибутковості (рентабельності) діяльності ТОВ «Український кристал» за період, що аналізувався представлена в таблиці 2.11, з даних якої видно, що підприємство працює нерівномірно проте стабільно. В 2022 році порівняно з 2020 роком по усіх показниках відбувається коливання.

Підприємство підвищує реалізацію і рівень її продаж на 814,0 тис. грн. в порівнянні 2022 р. до 2019 р. зменшується розмір матеріальних оборотних активів на -0,066 тис. грн. так і на 865,5 тис. грн. збільшуються основні засоби, та на 119,0 тис. грн. збільшуюся втрати, що впливає на прибуток до оподаткування, який в 2022 р. від рівня 2020 року збільшився на 6,0 тис. грн., а чистий прибуток – на 56,0 тис. грн.

Всі показники рентабельності на досить низькому рівні, тобто усі показники мають в середньому позитивне значення. Це є позитивний результат фінансової роботи за цей період, всі показники рентабельності характеризуються коливанням.

В 2022 році порівняно з 2020 роком фінансовий стан покращується, зростають прибутки. В цей період підприємство отримує 83,0 тис. грн., чистого прибутку. Зростає майно (42,5 тис. грн.), власний капітал (138,5 тис. грн.), основні засоби – на 865,5 тис. грн., матеріальні оборотні активи – 372,5 тис. грн. Зростає виручка від реалізації на 814,0 тис. грн.

Тому, можна зробити висновок, що в цілому діяльність підприємства значно покращилась, про що свідчать всі показники, які характеризують прибутковість, причому, вони мають тенденцію наростання.

2.3. Діагностика внутрішніх джерел фінансування ТОВ «Український кристал»

Проведемо оцінку джерел фінансування ТОВ «Український кристал» за наступним алгоритмом: аналіз фінансової стійкості; аналіз складу і структури джерел фінансування; оцінка динаміки та структури власного капіталу.

Визначимо коефіцієнт фінансової стійкості та коефіцієнт співвідношення залучених і власних коштів у таблиці 2.12. Показник фінансової стійкості підприємства, згідно таблиці 2.12, відповідає нормативному значенню, навіть в кілька разів перевищує його.

Загалом, абсолютний тип фінансової стійкості підприємства та відносні показники стійкості говорять про оптимальність у виборі політики підтримки платоспроможності та ліквідності підприємства, це говорить про, що підприємство було не збитковим та рентабельним.

Таблиця 2.12

**Аналіз динаміки коефіцієнту фінансової стійкості
та коефіцієнту співвідношення залучених і власних коштів**

ТОВ «Український кристал»

Показники	2019	2020	2021	2022	Відхилення (+/-)				Темп зростання, %			
					2020р. від 2019р.	2021р. від 2020р.	2022р. від 2021р.	2022р. від 2019р.	2020р. від 2019р.	2021р. від 2020р.	2022р. від 2021р.	2022р. від 2019р.
Власні кошти, тис. грн.	2232	2657	2737	2807	425,12	80	70	575,12	119,0	103,0	102,6	125,8
Позичені кошти, тис. грн.	774	1046	808	779	271,96	-238	-29	4,96	135,1	77,2	96,4	100,6
Коефіцієнт фінансової стійкості	2,3	2,54	3,39	3,6	0,20	0,85	0,21	1,26	-	-	-	-
Коефіцієнт співвідношення позичених і власних коштів	0,4	0,39	0,3	0,28	0,04	-0,09	-0,02	-0,07	-	-	-	-

Однією з основних характеристик фінансування підприємства є його фінансова стійкість, економічним змістом якої є забезпеченість запасів підприємства стійкими джерелами їх формування. Проведемо розрахунок абсолютних показників забезпеченості запасів джерелами їх формування і визначимо тип фінансової стійкості ТОВ «Український кристал» в таблиці 2.13.

З даних таблиці 2.13 видно, що ВОК станом на кінець 2020 року було в сумі 849,0 тис. грн., в 2021 р. ця сума збільшилась до 931 тис, грн., а це на 82,0 тис. грн. більше, в 2022 р. вона становила 995,0 тис. грн., збільшилась ще на 64,0 тис. грн. в порівнянні 2020 з 2022 рр., збільшення відбулось на 146,0 тис. грн. Майже не змінилась сума запасів, якщо на кінець 2020 року вона становила 166,0 тис. грн.,

то станом на кінець 2022 року була на рівні 172 тис. грн. відбулось поступове збільшення запасів відповідно 2022 до 2020 років на 6,0 тис. грн. Співставляючи суму ВОК та запасів можна дійти висновку, що щороку ВОК вистачало на покриття запасів. В 2021 році збільшилась сума власного капіталу і за рахунок цього наявність власних обігових коштів зменшилась до 1806,0 тис, грн., тобто їх було більше ніж запасів (172,0 тис. грн.).

В 2022 р. сума власного капіталу також значно перевищувала вартість необоротних активів, завдяки йому наявність ВОК більше ніж у 5 раз перевищувала запаси. Підприємство мало абсолютний тип фінансової стійкості. Запас стійкості фінансового стану у 2021 році становив 75,04 днів, а у 2022 році зменшився до 74 днів. Надлишок основних джерел покриття становив у 2021 та 2022 рр. відповідно 2442 тис. грн. і 2419 тис. грн.

Далі проведемо оцінку стійкості ТОВ «Український кристал» за відносними показниками, що представлені в таблиці 2.14. Розрахунок коефіцієнтів фінансової стійкості показав, що збільшення суми робочого капіталу у 2021-2022 рр. в порівнянні з 2020 р. призвело і до покращення деяких показників. Зокрема, коефіцієнт з забезпечення оборотних активів власними коштами збільшився з 0,93 до 1,0 од. Відповідно погіршилась і маневреність робочого капіталу з 1,54 до 1,15 од.

Натомість позитивна стабільна динаміка спостерігається за показниками коефіцієнта забезпечення власними обіговими коштами (з 0,46 од. у 2020 р. до 0,57 од. у 2022 р.), що свідчить про раціональну політику у фінансуванні запасів підприємства. Коефіцієнт фінансової залежності зменшився від 1,41 до 0,78 од.

Таблиця 2.13

Оцінка абсолютних показників фінансової стійкості ТОВ «Український кристал»

Вид реальних активів	2019	2020	2021	2022	Відхилення (+/-)				Темп зростання, %			
					2020р. від 2019р.	2021р. від 2020р.	2022р. від 2021р.	2022р. від 2019р.	2020р. від 2019р.	2021р. від 2020р.	2022р. від 2021р.	2022р. від 2019р.
	т. грн.	т. грн.	т. грн.	т. грн.								
Власний капітал	2232	2657	2737	2807	425,1	80,0	70,0	575,1	119,0	103,0	102,6	125,8
Довгострокові кредити	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Необоротні активи	1663	1808	1806	1812	144,6	-2,0	6,0	148,6	108,7	99,9	100,3	108,9
ВОК (р.1-р.3)	679	849	931	995	169,8	82,0	64,0	315,8	125,0	109,7	106,9	146,5
Наявність ВОК довгострокових кредитів (р.5+р.3)	1464	1808	1806	1812	343,5	-2,0	6,0	347,5	123,5	99,9	100,3	123,7
Короткострокові кредити	868	1046	808	779	177,8	-238,0	-29,0	-89,2	120,5	77,2	96,4	89,7
Загальний розмір основних джерел покриття (р.5+р.6)	2597	2854	2614	2591	256,9	-240,0	-23,0	-6,1	109,9	91,6	99,1	99,8
Запаси	131	166	172	172	34,9	6,0	0,0	40,9	126,6	103,6	100,0	131,2
Надлишок (+) або нестача (-) ВОК (р.4-р.8)	546	683	759	823	136,6	76,0	64,0	276,6	125,0	111,1	108,4	150,6
Надлишок (+) або нестача (-) ВОК і ДК (р.6-р.9)	272	363	49	-44	90,8	-314,0	-93,0	-316,3	133,3	13,5	-89,8	-16,2
Надлишок (+) або нестача (-) основних джерел покриття (р.7-р.8)	2070	2688	2442	2419	618,2	-246,0	-23,0	349,2	129,9	90,8	99,1	116,9
Тип фінансової стійкості	Абсолютний	Абсолютний	Абсолютний	Абсолютний	-	-	-	-	-	-	-	-
Запас стійкості фінансового стану, днів р.11х360/чиста виручка від реалізації	83,08	94,41	75,04	74,22	11,3	-19,4	-0,8	-8,9	113,6	79,5	98,9	89,3
Надлишок (+) або нестача (-) коштів на 1 грн. запасів (р.11/р.8) грн.	15,87	16,19	14,2	14,06	0,3	-2,0	-0,1	-1,8	102,0	87,7	99,0	88,6

Коефіцієнт концентрації позикового капіталу поступово збільшився з 0,71 од. за 2020 р. до 0,78 од. в 2022 р. що перевищує нормативне значення при нормі в 0,5. Коефіцієнт фінансової стабільності (фінансування) збільшився протягом досліджуваного періоду з 2,54 до 3,60 од., відповідаючи оптимальному значенню, що більше від 1. Оскільки підприємство не використовує довгострокові кредити, показник лівереджу дорівнював <2. Коефіцієнт фінансової стійкості при нормі в 0,85-0,9 од. становив 2,54 од. в 2020 році та 2022 р. збільшився до 3,60 од.

Загалом, абсолютний тип фінансової стійкості підприємства та відносні показники стійкості говорять про оптимальність у виборі політики підтримки платоспроможності та ліквідності підприємства, це говорить про, що підприємство було не збитковим та рентабельним.

Таблиця 2.14

Оцінка коефіцієнтів ефективності використання внутрішніх джерел фінансування ТОВ «Український кристал»

Вид реальних активів	2019	2020	2021	2022	Відхилення (+/-)				Нормативне значення
	т. грн.	т. грн.	т. грн.	т. грн.	2020р. від 2019р.	2021р. від 2020р.	2022р. від 2021р.	2022р. від 2019р.	
ВОК (Робочий капітал), тис. грн.	1663	1808	1806	1812	145	-2	6	149	збільшення
Коефіцієнт забезпечення оборотних активів власними коштами	0,74	0,93	1,01	1	0,19	0,08	-0,01	0,26	>0,1
Маневреність робочого капіталу	1,25	1,54	1,44	1,15	0,29	-0,10	-0,29	-0,10	зменшення
Маневреність власних обігових коштів	0,28	0,34	0,36	0,37	0,06	0,02	0,01	0,09	збільшення
Коефіцієнт забезпечення власними оборотними коштами	0,42	0,46	0,55	0,57	0,04	0,09	0,02	0,15	0,3-0,5
Коефіцієнт покриття запасів	5,88	7,44	6,74	7,19	1,56	-0,70	0,45	1,31	зменшення
Коефіцієнт фінансової незалежності	0,57	0,71	0,76	0,78	0,14	0,05	0,02	0,21	>0,5
Коефіцієнт фінансової залежності	1,06	1,41	0,76	0,78	0,35	-0,65	0,02	-0,28	>0,5
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,25	0,32	0,34	0,35	0,07	0,02	0,01	0,10	0,5
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	0,62	0,71	0,76	0,78	0,09	0,05	0,02	0,16	>0,5
Коефіцієнт фінансової стабільності (фінансування)	2,49	2,54	3,39	3,6	0,05	0,85	0,21	1,11	0,85-0,9

З розрахунку коефіцієнта фінансової стійкості бачимо, що частка засобів, які підприємство може використовувати тривалий час в 2020 р. становить 0,72, а в 2021 р. – 0,78, тобто він збільшився на 0,06 і залишився на тому ж рівні й в 2022 р. Це свідчить про збільшення вартості коштів.

Виходячи з того, що коефіцієнт фінансової стійкості на кінець звітного періоду більше ніж на початок, можна сказати, що фінансовий стан підприємства став стійкішим на 6%.

Проаналізувавши коефіцієнтні показники фінансової стійкості видно, що коефіцієнт фінансової стабільності (фінансування) показує співвідношення джерел фінансових ресурсів, тобто у скільки разів власні джерела перевищують запозичені кошти. Коефіцієнт фінансової стабільності виконує норматив (понад 1), та прямує до ще більшого його збільшення, та за 2021 рік він збільшився на 0,79, а за 2022 рік ще на 0,27. І це вказує на те, що ТОВ «Український кристал» є досить стабільне, та має достатню кількість власних коштів.

Позитивною тенденцією для коефіцієнта фінансового ризику є його зменшення, яке в нашому випадку це відбулося, це свідчить про не залежність підприємства від зовнішніх кредиторів. Так само і для коефіцієнта фінансової залежності є його зростання, проте, як бачимо з розрахунку, коефіцієнт фінансової залежності навпаки зменшується, а це свідчить про залежність підприємства від зовнішніх кредиторів. Оскільки коефіцієнт фінансової залежності в 2020 р. склав 0,71, в 2021 р. – 0,71 та в 2022 р. – 0,78. Це говорить про не залежність підприємства від зовнішніх джерел фінансування і ймовірність ризику втрати самостійності відсутня.

Коефіцієнт маневреності показує, яка частина власного обороту капіталу знаходяться в обороті, тобто дозволяє вільно маневрувати цими засобами, а яка капіталізована. Так, коефіцієнт маневреності за 2021 рік збільшився на 0,08 та за 2022 р. на 0,01, що є позитивним фактором, а це означає, що забезпечується гнучкість у використанні власних коштів підприємства.

Також можна зробити такі висновки, що зменшення валюти балансу в загальному обсязі свідчить про зниження ділової активності ТОВ «Український

кристал», що знижує рівень платоспроможності. Також, можна помітити, що коефіцієнт фінансової стійкості в 2021 р. зріс на 0,06, а в 2022 р. залишився на рівні 2021 р. Коефіцієнт фінансової стабільності (фінансування), також покращив своє становище і в 2021 р. збільшився на 0,79, в 2022 р – на 0,27. В поточному періоді власний та залучений капітал було інвестовано в придбання нематеріальних активів, будівництво та купівлю виробничих запасів. Залучення позикових коштів дозволяє підприємству оплатити термінові зобов'язання, а також є засобом розширення своєї діяльності.

При цьому варто мати на увазі, що використання окремих видів позикових коштів (позички банку, позики, кредиторська заборгованість постачальникам і т.д.) мають для підприємства різноманітну вартість. У обов'язковому порядку відсотки за користування позиковими засобами виплачуються по позичках банку. Плата по банківських відсотках ставиться на собівартість продукції і на чистий прибуток.

Загалом склад і структура джерел фінансування досліджуваного підприємства представлені в таблиці 2.15.

Таблиця 2.15

Склад і структура внутрішніх джерел фінансування ТОВ «Український кристал»

Показники	2019		2020		2021		2022		Відхилення (+/-)				Темп зростання, %				Структурне відхилення, п.п.			
	т. грн.	%	т. грн.	%	т. грн.	%	т. грн.	%	2020-	2021-	2022-	2022-	2020-	2021-	2022-	2022-	2020-	2021-	2022-	2022-
									2019	2020	2021	2019	2019	2020	2021	2019	2019	2020	2021	2019
Власні кошти																				
Власний капітал:																				
Статутний капітал	1997	73,6	1997	71,7	1997	70,4	1997	69,2	-	-	-	-	100,0	100,0	100,0	100,0	-1,93	-1,3	-1,1	-4,42
Інший додатковий капітал	660	24,3	740	26,6	810	28,5	867	30,1	80	70	57	207	112,1	109,5	107,0	131,4	2,23	2,0	1,5	5,72
Забезпечення витрат персоналу	55	2,0	48	1,7	31	1,1	21	0,7	-7	-17	-10	-34,	87,3	64,6	67,7	38,2	-0,30	-0,6	-0,4	-1,30
Всього	2712	100	2785	100	2838	100	2885	100	73	53	47	173	102,7	101,9	101,7	106,4	-	-	-	-
у % до джерел коштів		72,2		77,5		78,5		75,5	-	-	-	-	-	-	-	-	5,35	1,0	-2,9	3,38

Як видно з таблиці 2.15 динаміка джерел коштів стабільна та має тенденцію до зростання. Власні кошти зростають в 2022 році на 100,0 тис. грн.,

в складі власних коштів найбільшу частку займає статутний капітал, але частка його зменшується, а інший додатковий капітал зростає. Частка власних і прирівняних до них коштів зменшується на 2,0 %, в 2022 році В 2021 році структура джерел коштів покращилась відносно рівня 2021 та 2019 років. Головним чинником в цьому стала відсутність нерозподіленого прибутку.

Далі оцінимо динаміку та структуру власного капіталу. Як бачимо з таблиці 2.16, статутний капітал за досліджуваний період ТОВ «Український кристал» є незмінним і складає 1997,0 тис. грн., зміни відбуваються лише в частках від загальної суми майна. Велику частку всього майна підприємства в 2020 р. займає власний капітал, що складає 77,2 %, а саме статутний – 56,3 % яка в свою чергу не значно коливається, але залишається в межах 75 %. Відсутність на підприємстві нерозподіленого прибутку, свідчить про те, що підприємство є прибутковим.

Таблиця 2.16

Склад та структура власного капіталу ТОВ «Український кристал»

Показники	2019		2020		2021		2022		Відхилення (+/-)				Темп зростання, %				Стр-не відхилення, п.п.			
	т. грн.	%	т. грн.	%	т. грн.	%	т. грн.	%	2020-2019	2021-2020	2022-2021	2022-2019	2020-2019	2021-2020	2022-2021	2022-2019	2020-2019	2021-2020	2022-2021	2022-2019
Власний капітал																				
Статутний капітал	1997	53,9	1997	56,3	1997	55,7	1997	52,6	-	-	-	-	100,0	100,0	100,0	100,0	2,40	-0,64	-3,11	-1,35
Інший додатковий капітал	660	17,8	740	20,9	810	22,6	867	22,8	80,00	70,00	57,00	207,00	112,1	109,5	107,0	131,4	3,05	1,71	0,24	5,00
Разом	2657	71,8	2737	77,2	2807	78,3	2864	75,4	80,00	70,00	57,00	207,00	103,0	102,6	102,0	107,8	5,45	1,07	-2,87	3,6

У 2020 р. підприємство мало прибутків на 27,0 тис. грн., в 2021 р. сума прибутку зросла на 77,0 тис. грн., та в 2022 р. вони складають 83,0 тис. грн., а це на 56,0 тис. грн. більше від 2020 р. Так само і виручка від реалізації зростає. В 2020 р. виручка складала 11902,0 тис. грн., в 2021 р. вона скоротилась на 17,0 тис. грн. відносно 2020 р. проте в 2022 р. помітний ріст на 831,0 тис. грн. Зростає і кредиторська заборгованість проте в 2022 р. зменшуються поточні зобов'язання. Збільшується сума амортизаційних відрахувань на 96,0 тис. грн. в 2022 р. до 2020 р. Якщо в 2020 р. підприємство мало інші доходи в сумі 4,0 тис. грн., то в 2022 р. вони зросли до 58,0 тис. грн.

РОЗДІЛ III. НАПРЯМИ ДИВЕРСИФІКАЦІЇ ВНУТРІШНІХ ДЖЕРЕЛ ФІНАНСУВАННЯ НА ТОВ «УКРАЇНСЬКИЙ КРИСТАЛ»

3.1. Оптимізація структури капіталу як передумова диверсифікації внутрішніх джерел фінансування ТОВ «Український кристал» та прогнозування ефекту фінансового левериджу на 2024-2025 роки

Власні фінансові ресурси підприємства характеризуються: простотою і швидкістю залучення; більш високою здатністю генерувати прибуток; забезпеченням фінансової стійкості розвитку підприємства, а отже, зниженням ризику банкрутства; збереженням повного забезпечення і контролю з боку первинних засновників.

Водночас обсяги залучення власних фінансових ресурсів є обмеженими, оскільки залежать від фінансових можливостей засновників та ефективності діяльності за попередній період.

Збільшення розміру власних фінансових ресурсів, на відміну від позикових, стримує зростання рентабельності власних коштів – показника найбільш привабливого для власників підприємства. Залучення власних фінансових ресурсів супроводжується більш високою вартістю порівняно з альтернативними зовнішніми джерелами. Оптимізація структури залучення фінансових ресурсів – це важливий етап стратегічного аналізу капіталу, який полягає у визначенні такого співвідношення між вартістю, втіленою в кошти підприємства, які йому належать і приносять прибуток, та вартістю, інвестованою в грошові кошти, що залучаються на основі їх повернення, за якого досягається максимальна ефективність діяльності підприємства.

У процесі оптимізації структури капіталу необхідно враховувати кінцевий результат діяльності підприємства, тобто фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування.

Проаналізуємо потенції ТОВ «Український кристал» залучати кредитні ресурси на реалізацію відповідних проектів економічного розвитку.

Одним із показників, що застосовується для оцінювання ефективності використання позикового капіталу, є ефект фінансового важеля.

Ефект фінансового левериджу розраховується за формулою:

$$E\PhiЛ = (1 - Cnn) \times (KBPa - CPCB) \times \frac{PK}{BK}, \quad (3.1)$$

де $E\PhiЛ$ – ефект фінансового важеля; Cnn – ставка податку на прибуток, виражена десятковим дробом; $KBPa$ – коефіцієнт валової рентабельності активів (відношення валового прибутку до середньої вартості активів) %; $CPCB$ – середньозважена ставка процента за кредит, що сплачується за використання залученого капіталу, %; PK – середня сума позикового капіталу підприємства, тис. грн.; BK – середня сума власного капіталу підприємства, тис. грн.

$$E\PhiЛ = (1 - \frac{18}{100}) \times (\frac{4293}{3617} - \frac{24}{100}) \times \frac{779}{2807} = ((1 - 0,18) \times (1,19 - 0,24)) \times 0,28 = 0,79 \times 0,95 \times 0,28 = 0,21$$

Розглянемо механізм формування ефекту фінансового левериджу на підприємстві ТОВ «Український кристал» (табл. 3.2).

Ставка податку на прибуток визначена Податковим кодексом України, згідно ст. 136.1 якого базова (основна) ставка податку становить 18 відсотків. Середньозважені ставка за кредит у річному обчисленні станом на 2022 р. становила 24,0 % у національній валюті.

Вартість залучення капіталу у формі банківських позик визначається на основі відсоткової ставки за кредит і може бути розрахована за такою формулою:

$$ВП = П \times (1 - Cпп), \quad (3.2)$$

$$ВП = 0,24 \times 0,79 = 0,19$$

де $ВП$ – вартість капіталу за рахунок позики, %; $П$ – відсоткова ставка за кредит банку, %.

Якщо метою оптимізації структури капіталу підприємства є мінімізація вартості капіталу (тобто витрати, пов'язані із залученням фінансових ресурсів),

то з різних варіантів має обиратися та структура капіталу, за якої показник середньозваженої вартості капіталу буде найменшим.

WACC допомагає визначити, які кошти – власні або позикові – вигідніше використовувати підприємству для фінансування тих чи інших проектів.

З врахуванням середньозваженої вартості капіталу можна модифікувати формулу ефекту фінансового левериджу (ЕФЛ₁) наступним чином:

$$EFL_1 = KBPa \times (1 - Cnn) - WAACCn \times \frac{ПК}{ВК} \quad (3.3)$$

Проте наведені розрахунки не можна вважати в достатній мірі репрезентативними, оскільки вони повністю абстраговані від впливу чинника інфляції, що є невід'ємним атрибутом реальної української дійсності. Так, в умовах інфляції, у випадку якщо борги і відсотки по ним не індексуються, спостерігатиметься «знецінення» обслуговування боргу (ЕФЛ₂):

$$EFL_2 = \left[KBPa \times (1 - Cnn) - \frac{WAACC_{ПК}}{1+I} \right] \times \frac{ПК}{ВК} \times \frac{I \times ПК}{(1+I) \times ВК}, \quad (3.4)$$

де I – рівень інфляції

$$EFL_2 = \left[\frac{4293}{3617} \times \left(1 - \frac{21}{100}\right) - \frac{28,3}{1+7,9} \right] \times \frac{779}{2807} \times \frac{7,9 \times 779}{(1+7,9) \times 2807} =$$

$$= [1,19 \times 0,79 - 3,18] \times 0,28 \times 0,25 = -0,15$$

$$EFL_1 = \left(\frac{4293}{3617} \times \left(1 - \frac{21}{100}\right) - 28,3 \right) \times \frac{779}{2807} = (1,19 \times 0,79 - 28,3) \times 0,28 = -7,66$$

Проте наведені розрахунки не можна вважати в достатній мірі репрезентативними, оскільки вони повністю абстраговані від впливу чинника інфляції, що є невід'ємним атрибутом реальної української дійсності. Так, в умовах інфляції, у випадку якщо борги і відсотки по ним не індексуються, спостерігатиметься «знецінення» обслуговування боргу (ЕФЛ₂):

$$EFL_2 = \left[KBPa \times (1 - Cnn) - \frac{WAACC_{ПК}}{1+I} \right] \times \frac{ПК}{ВК} \times \frac{I \times ПК}{(1+I) \times ВК}, \quad (3.4)$$

де I – рівень інфляції

$$\begin{aligned} \text{ЕФЛ}_2 &= \left[\frac{4293}{3617} \times \left(1 - \frac{21}{100}\right) - \frac{28,3}{1+7,9} \right] \times \frac{779}{2807} \times \frac{7,9 \times 779}{(1+7,9) \times 2807} = \\ &= [1,19 \times 0,79 - 3,18] \times 0,28 \times 0,25 = -0,15 \end{aligned}$$

Таблиця 3.2

Вартість зовнішніх джерел фінансування ТОВ «Український кристал»

Показники	2019	2020	2021	2022	Відхилення (+/-)				Темп зростання, %			
					2020р. від 2019р.	2021р. від 2020р.	2022р. від 2021р.	2022р. від 2019р.	2020р. від 2019р.	2021р. від 2020р.	2022р. від 2021р.	2022р. від 2019р.
Позиковий капітал, тис. грн.	744,7	1101	856	810	356,3	-245,0	-46,0	65,3	147,8	77,7	94,6	108,8
Короткостроковий банківський кредит, тис. грн.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ставка відсотку, %	19,2	22	20	24	-	-	-	-	-	-	-	-
Ставка податку на прибуток, %	18	18	18	18	-	-	-	-	-	-	-	-
Питома вага банківського кредиту у сумі позикового капіталу		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Вартість короткострокового банківського кредиту, %		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги, тис. грн., з неї:	150,5	293	175	195	142,5	-118,0	20,0	44,5	194,7	59,7	111,4	129,6
- прострочена		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Питома вага простроченої кредиторської заборгованості у сумі позикового капіталу		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ставка відсотку за пені, штрафи за прострочену кредиторську заборгованість, %		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Вартість поточної кредиторської заборгованості, %	18,0	26,6	20,4	24,1	8,6	-6,2	3,7	6,1	148,2	76,7	118,1	134,2
Вартість простроченої кредиторської заборгованості, %		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Середньозважена вартість позикового капіталу (WACCпк), %	21,9	29,3	23,8	28,3	7,4	-5,5	4,5	6,4	133,8	81,2	118,9	129,2

Із таблиці 3.3, видно, що ефект фінансового важелю коливається, помітне зростання по мірі того, як зменшується частка власного капіталу і збільшується частка позикового. При цьому індекс інфляції і середньозважена вартість капіталу зменшується. У 2021 р. структура капіталу складає приблизно 76%

власного та 24% позикового, а ефект фінансового важелю – 0,26, що є найменшим за три роки.

Таблиця 3.3

**Розрахунок модифікованого ефекту фінансового левериджу по ТОВ
«Український кристал»**

Показники	2019	2020	2021	2022	Відхилення (+/-)			
					2020р. від 2019р.	2021р. від 2020р.	2022р. від 2021р.	2022р. від 2019р.
Валова рентабельність активів, %	114,12	111,73	131,17	118,69	-2,4	19,4	-12,5	4,6
Власні ресурси, тис. грн.	2190	2657	2737	2807	467,4	80,0	70,0	617,4
Позикові ресурси, тис. грн.	702	1101	856	810	399,1	-245,0	-46,0	108,1
Середньозважена вартість позикового капіталу, %	20,5	29,3	23,8	28,3	8,8	-5,5	4,5	7,8
Коефіцієнт фінансового левериджу	0,26	0,39	0,3	0,28	0,1	-0,1	0,0	0,0
Індекс інфляції, %	9	12	9,4	7,9	3,4	-2,6	-1,5	-0,7
Ефект фінансового важелю	0,24	0,28	0,26	0,27	0,0	0,0	0,0	0,0
Співвідношення капіталу: власний/позиковий, %	76/27	71/29	76/24	78/22	-	-	-	-

Щоб визначити яка ж структура капіталу буде приносити найбільший рівень рентабельності власному капіталу проведемо оптимізацію структури капіталу підприємства згідно критерію максимізації рівня фінансової рентабельності, але без врахування темпів інфляції в таблиці 3.4.

За проведеними розрахунками видно, що найбільший приріст чистої рентабельності власного капіталу спостерігається у варіантах IV-VII – 37,40 %, який відповідає структурі 60 % позикового і 40 % власного капіталу. При збільшенні частки позикового капіталу приріст чистої рентабельності зменшується і становить 37,40%. Отже, при існуючій структурі капіталу 78% власного і 22% позикового, підприємство може залучати кредити без ризику зменшення рентабельності капіталу до межі, яка відповідає коефіцієнту фінансового важелю 1-2,5.

**Оптимізація структури капіталу ТОВ «Український кристал» згідно
критерію максимізації рівня фінансової рентабельності**

Показники	Варіанти						
	I	II	III	IV	V	VI	VII
1. Власний капітал, тис. грн.	2807	2807	2807	2807	2807	2807	2807
2. Можлива сума позикового капіталу, тис. грн.	-	701,75	1403,5	2807	4210,5	5614	7017,5
3. Загальний обсяг капіталу (ряд.1 + ряд.2)	2807	3508,8	4210,5	5614	7017,5	8421	9824,5
4. Коефіцієнт фінансового важеля	-	0,25	0,5	1	1,5	2	2,5
5. Коефіцієнт валової рентабельності активів, %	118,69	118,69	118,69	118,69	118,69	118,69	118,69
6. Середній рівень процента за кредит, %	-	24	24	24	24	24	24
7. Валовий прибуток без урахування процентів за кредит (ряд.3 x ряд.5 : 100)	3331,61	4164,52	4997,42	6663,23	8329,04	9994,84	11660,65
8. Сума процентів за кредит (ряд.2 x ряд.6 : 100)	-	168,42	336,84	673,68	1010,52	1347,36	1684,2
9 Валовий прибуток з урахуванням суми процентів за кредит (ряд.7 – ряд.8)	3331,61	3996,10	4660,58	5989,55	7318,52	8647,48	9976,45
10 Ставка податку на прибуток	0,18	0,18	0,18	0,18	0,18	0,18	0,18
11 Сума податку на прибуток (ряд.9 x ряд.10)	699,64	839,18	978,72	1257,81	1536,89	1815,97	2095,05
12 Чистий прибуток (ряд.9 – ряд.11)	2631,98	3156,92	3681,86	4731,74	5781,63	6831,51	7881,40
13 Чиста рентабельність власного капіталу (ряд.12 : ряд.1 x 100), %	93,76	112,47	131,17	168,57	205,97	243,37	280,78
14 Приріст чистої рентабельності власного капіталу, %	-	18,70	18,70	37,40	37,40	37,40	37,40

Таким чином, для досягнення оптимальної структури фінансових ресурсів підприємства необхідно розробити рекомендації щодо оптимізації кредитного портфелю ТОВ «Український кристал».

Залучення позикових коштів дозволяє суттєво розширити обсяг господарської діяльності підприємства, забезпечити більш ефективне використання власного капіталу, прискорити формування цільового

фінансування, однак без виваженої адекватної оцінки ефективності здійснюваних кредитних вкладень економічна сутність кредитування втрачає сенс.

Ефект використання короткострокового банківського кредиту може бути розрахований за наступною формулою:

$$EKP = PP \times \frac{KP}{OK} \times \delta - i_{kp} \times \frac{tm}{12} \times KP \quad (3.5)$$

де EKP – ефект короткострокового банківського кредиту; PP – загальна сума прибутку від реалізації продукції, тис. грн.; KP – величина короткострокового банківського кредиту (середньорічна заборгованість), тис. грн.; OK – середньорічна сума оборотного капіталу, тис. грн.; i_{kp} – річна процентна ставка за кредит, у частинах одиниці; δ – коефіцієнт співвідношення оборотності кредитів і оборотного капіталу:

$$\delta = \frac{\gamma_{kp}}{\gamma_{ok}} \times \frac{t\sigma}{365}, \quad (3.6)$$

де γ_{kp} – коефіцієнт, який характеризує оборотність кредитів і визначається як відношення середнього залишку кредитних вкладень до обсягу погашення позичок за відповідний період; γ_{ok} – коефіцієнт, який характеризує оборотність оборотного капіталу і визначається як відношення середнього залишку оборотних коштів до виручки від реалізації продукції; tm – тривалість кредиту у місяцях; $t\sigma$ – тривалість кредиту у днях.

$$\delta = \frac{1,17}{0,81} = 1,4$$

$$EKP = (9495 + 4293) \times \frac{7480,82}{1796} \times 1,4 - 0,24 \times \frac{12}{12} \times 7480,82 = 8040299 - 1795,4 = 78607,59$$

тис. грн.

Розрахунки за розробленим алгоритмом показують, що із загальної суми прибутку 13788,0 тис. грн., отриманого підприємством при виробництві продукції 57430,7 тис. грн. одержано за рахунок банківського кредиту. А ефект

короткострокового банківського кредиту в конкретних умовах виробництва склав 78607,59 грн.

Можливість підприємства повернути позику можна оцінити за допомогою коефіцієнта достатності періоду позики ($K_{\text{дпп}}$), який по нормативу повинен бути меншим за 1:

$$K_{\text{дпп}} = \frac{\text{Тривалість операційного циклу підприємства (днів)}}{\text{Період позики (днів)}} \quad (3.7)$$

$$K_{\text{дпп}} = \frac{281}{365} = 0,77$$

Порівняння вартості позики з доходністю діяльності підприємства можна зробити за допомогою коефіцієнту доцільності позики ($K_{\text{дп}}$):

$$K_{\text{дп}} = \frac{\text{Відсоткова ставка за кредит (ціна позики, \%)}}{\text{Рентабельність активів (\%)}} \quad (3.9)$$

$$K_{\text{дп}} = \frac{24}{118,69} = 0,20$$

Отже, в умовах, що склалися, ТОВ «Український кристал» вигідно використовувати позикові засоби в обороті, тому що в результаті цього збільшується обсяг власних фінансових ресурсів.

Спрогнозуємо ефект фінансового левериджу на 2024-2025 роки за допомогою табл. 3.5. Для побудови прогнозованої моделі визначимо такі умови: ставка податку на прибуток визначена згідно Податкового кодексу і становить 18%; ставка у 2024-2025 роках визначена на основі побудови тренду; для підприємства встановлене рівномірне співвідношення власного та позикового капіталу.

За прогнозованими даними на основі даної моделі у 2024 році очікується збільшення рентабельності власного капіталу на 4,67 %, у 2025 р. - на 3,03 %. Зменшення ефекту фінансового левериджу пов'язане зі зростанням ставки за користування кредитом. Проте визначене співвідношення власного та

позикового капіталу у рівних частинах не обов'язково є тільки одним з варіантів структури капіталу.

Таблиця 3.5

Розрахунок ефекту фінансового левєриджу ТОВ «Український кристал» на 2024-2025 рр.

Показники	Роки	
	2024	2025
Валовий прибуток, тис. грн..	1995,62	2195,18
Середня вартість активів, тис. грн..	9978,1	10975,9
Ставкавідсотка за кредит, що сплачується підприємством за використання залученого капіталу, %	14,3	16,3
Розмір власного капіталу, тис. грн..	4989,05	5487,96
Розмір позикового капіталу, тис. грн..	4989,05	5487,96
Рентабельність активів, %	20,00	20,00
Диференціал фінансового левєриджу	5,70	3,70
Податковий коректор	0,82	0,82
Плече фінансового важеля	1,00	1,00
Коефіцієнт фінансової автономії	0,50	0,50
Ефект фінансового левєриджу	4,67	3,03

Ефект фінансового важеля складається з впливу двох складових: диференціала і коефіцієнту фінансового левєриджу. Фінансовий важіль характеризує можливість підвищення рентабельності власного капіталу і ризик втрати фінансової стійкості. Чим вище частка позикового капіталу, тим вище чутливість чистого прибутку до зміни балансового прибутку. Отже, доцільно залучати позикові кошти, якщо досягнута валова рентабельність активів перевищує процентну ставку по кредиту. Тоді збільшення частки позикових коштів дозволить підвищити рентабельність власного капіталу. Однак при цьому необхідно стежити за диференціалом, так як при збільшенні коефіцієнту фінансового левєриджу кредитори схильні компенсувати свій ризик підвищенням ставки за кредит. Диференціал відображає ризик кредитора: чим він більший, тим менше ризик. Диференціал не повинен бути негативним, і ефект фінансового важеля оптимально повинен дорівнювати 30- 50 % від рентабельності активів, тому що чим сильніше ефект фінансового важеля, тим вище фінансовий ризик неповернення кредиту. Вказані показники відображені на рис. 3.1.

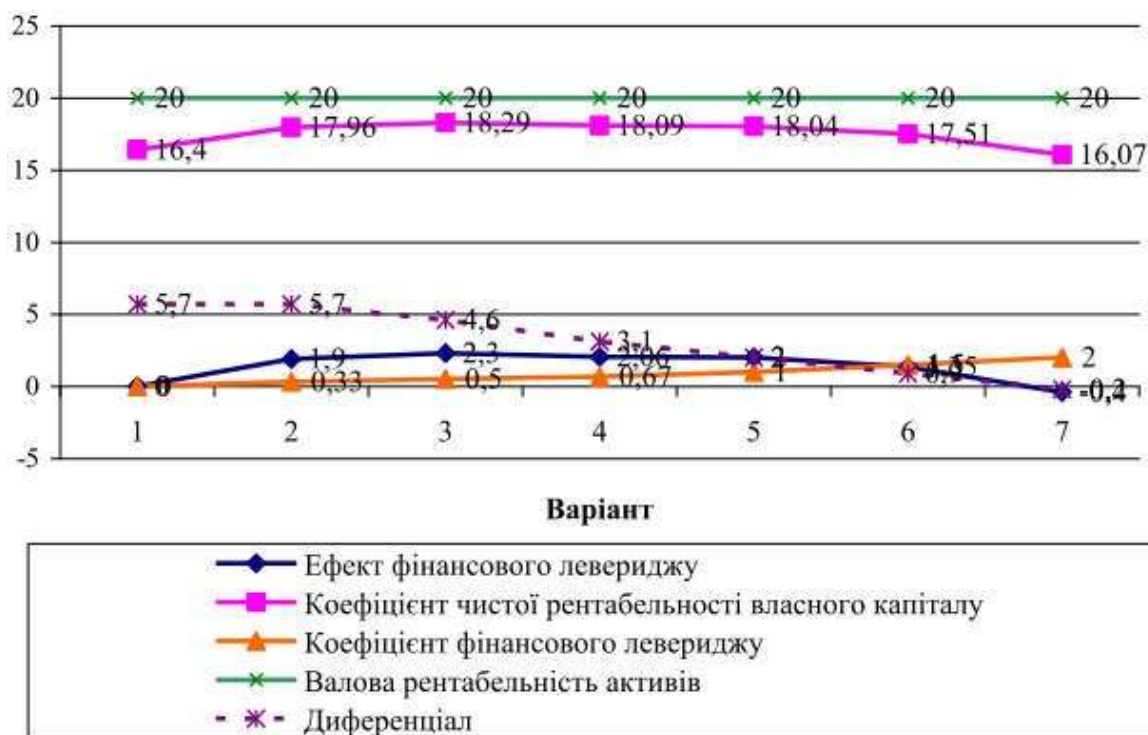

Рис. 3.1. Графік основних показників для визначення оптимальної структури фінансових ресурсів ТОВ «Український кристал» за критерієм максимізації ефекту фінансового левериджу

Можна побачити, що найбільш ефективною для даного підприємства є структура капіталу зі співвідношенням власного та позикового капіталу у моделі 3, де це співвідношення становить 50 % : 50 % і при цьому диференціал складає 4,6 та чиста рентабельність власного капіталу 18,29 %. За даного співвідношення підприємство забезпечить приріст рентабельності власного капіталу на 2,3 % і збереже необхідний рівень фінансової автономії. При подальшому збільшенні частки позикового капіталу ефект фінансового левериджу зменшуватиметься, а отже рентабельність власного капіталу також буде зменшуватись.

3.2. Обґрунтування диверсифікації внутрішніх джерел фінансування ТОВ «Український кристал» за рахунок фінансової оренди

Основним внутрішнім джерелом фінансування є самофінансування, пов'язане з реінвестуванням (тезаврацією) прибутку у відкритій чи прихованій формі.

Чистий прибуток від виробничо-фінансової діяльності підприємства включає: прибуток від основної операційної діяльності; прибуток від іншої операційної діяльності; прибуток від фінансово-інвестиційної діяльності; прибуток від поза реалізованої діяльності.

Залежно від способу відображення прибутку у звітності, зокрема в балансі, виокремлюють: приховані резерви; відкрите самофінансування (тезаврація прибутку). Приховані резерви – частина власного капіталу підприємства, яка не відображена в його балансі, отже обсяг власного капіталу у результаті формування прихованих резервів буде меншим, ніж це є насправді.

Мобілізація прихованих резервів здійснюється у напрямках: 1) реалізації окремих об'єктів основних оборотних засобів; 2) індексації балансової вартості майнових об'єктів, які неможливо реалізувати без порушення нормального виробничого циклу. Даний метод реструктуризації активів не пов'язаний з реальним поліпшенням платоспроможності, однак безпосередньо впливає на підвищення кредитоспроможності підприємства.

Основними перевагами самофінансування є: залучені кошти не потрібно повертати та сплачувати винагороду за користування ними; відсутність затрат при мобілізації коштів; непотрібність кредитного забезпечення; підвищення фінансової незалежності та кредитоспроможності підприємств.

Недоліками самофінансування (тезаврації) є: оскільки на реінвестування спрямовується чистий прибуток, попередньо він підлягає оподаткуванню, у результаті чого вартість цього джерела фінансування збільшується; обмежені можливості контролю за внутрішнім фінансуванням знижують вимоги до ефективного використання коштів; помилковість інвестицій (рентабельність реінвестицій може бути нижча за середньоринкову процентну ставку, можливе зниження ефективності ринку капіталів у цілому).

За результатами аналізу та оцінки джерел фінансування ТОВ

«Український кристал» за 2019-2022 рр. було з'ясовано, що дане підприємство має дефіцит власних джерел фінансування. Для того, щоб активізувати власні джерела фінансування, підприємство здає в оренду складські, виробничі та офісні приміщення, займається реалізацією обладнання, реалізує деякі виробничі приміщення.

Зокрема, у 2022 р. ТОВ «Український кристал» було передано ТОВ «Гранат» у довгострокову фінансову оренду (10 років) одну із будівель загальною площею забудови 8233 м², яка має один поверх виробничої частини та два поверхи адміністративно побутової частини. Згідно із ст. 153 Податкового кодексу, фінансова оренда передбачає обов'язкову подальшу передачу права власності на об'єкт оренди. Отже, при передачі даного об'єкту у фінансову оренду, орендар взяв на себе зобов'язання поступово виплатити повну вартість будівлі та додаткову винагороду орендодавцю.

Визначимо фінансовий дохід ТОВ «Український кристал» від здачі будівлі у фінансовий лізинг. Однією із умов договору є умова щодо сплати орендних платежів раз у квартал авансом, тобто на початок розрахункового періоду. Обчислимо розмір мінімальних орендних платежів у разі сплати їх на початку розрахункового періоду за формулою:

$$A = TBA * \left[1 + \left(1 - \frac{1}{(1+i)^{n-1}} \right) : i \right]^{-1} \quad (3.10)$$

де A – сума мінімального орендного платежу, що сплачується регулярно (ануїтету); TBA – теперішня вартість мінімальних орендних платежів; n – кількість періодів, за які сплачується орендна плата і нараховуються відсотки; i – ставка відсотка для вказаного періоду.

Теперішня вартість мінімальних орендних платежів – це дисконтована сума майбутніх платежів, яка має дорівнювати справедливій вартості об'єкта фінансової оренди на початок строку оренди.

За домовленістю між ТОВ «Український кристал» та ТОВ «Гранат» справедливу вартість будівлі було визначено у сумі 12500,00 тис. грн. Фінансова оренда є одним із видів інвестування коштів (майна, яке має свою грошову вартість) одного підприємства у розвиток іншого підприємства.

Водночас інвестору може бути не вигідним вкладати власні майно або кошти в інше підприємство, особливо на довготривалі терміни, тому що під впливом інфляційних процесів реальна вартість об'єкта фінансової оренди може суттєво зменшитись та не задовольняти власника через кілька років. У зв'язку з цим при розрахунках розміру мінімальних орендних платежів використовується так звана «орендна ставка відсотка».

При обґрунтуванні розміру орендної ставки відсотку скористаємося таким підходом. Орендодавцю економічно не вигідно займатися фінансовою орендою, якщо він не зможе заробити на цій операції більше ніж пасивні доходи, які він може отримати від розміщення відповідної суми коштів на депозитному рахунку в комерційному банку. У даний час ставка більшості комерційних банків по депозитних складах юридичних осіб терміном більше ніж 366 дні становить 12 %. Встановимо орендну ставку відсотка у розмірі 14%, що на 2 % більше ніж розмір ставки по депозитних вкладах. Такий розмір орендної ставки відсотку буде враховувати не лише вплив інфляції на реальну вартість об'єкту оренди, але і отримання додаткового доходу.

Отже, розмір мінімальної суми орендних платежів становить:

$$A = 12500,00 * \left[1 + \left(1 - \frac{1}{(1+0,035)^{49}} \right) : 0,035 \right]^{-1} = 849,77 \text{ (тис. грн.)}$$

Розмір фінансового доходу орендодавця обчислюється як залишок заборгованості орендаря на кінець попереднього періоду, помножений на розмір орендної ставки відсотку за період сплати (квартал). Компенсація справедливої вартості об'єкта фінансової оренди розраховується як різниця між мінімальною сумою орендних платежів та фінансовим доходом орендодавця.

На нашу думку, вимога щодо авансової сплати орендних платежів є недостатньо обґрунтованою. Так, розмір мінімальних орендних платежів обчислюється із урахуванням орендної ставки відсотку. Це означає, що якщо платежі будуть надходити в кінці розрахункового періоду, то термін, протягом якого буде нараховуватись даний відсоток, буде довшим, отже фінансовий дохід орендодавця буде більшим.

Розглянемо як зміниться розмір фінансового доходу ТОВ «Український кристал» у разі перенесення термінів сплати орендних платежів з початку розрахункового періоду на кінець. Відповідно до П(С)БО 14 «Оренда», розмір мінімальних орендних платежів у разі їх сплати наприкінці розрахункового періоду визначається за формулою:

$$A = TBA * \left[\left(1 - \frac{1}{(1+i)^n} \right) : i \right]^{-1} \quad (3.11)$$

Обчислимо за даною формулою розмір мінімальної суми орендних платежів:

$$A = 12500,00 * \left[\left(1 - \frac{1}{(1+0,035)^{20}} \right) : 0,035 \right]^{-1} = 879,51 \text{ (тис. грн.)}$$

Встановивши мінімальну суму орендних платежів у розмірі 879,51 тис. грн. за умови їх сплати наприкінці кварталу, ТОВ «Український кристал» зможе до 2026 р. отримати фінансовий дохід від оренди у розмірі 5090,27 тис. грн. У результаті впровадження пропозиції фінансовий дохід ТОВ «Український кристал» у 2025 р. зросте на 36,01 тис. грн. або на 3,50 %.

3.3. Обґрунтування амортизаційної політики на ТОВ «Український кристал» в контексті диверсифікації його внутрішніх джерел фінансування. Прогнозування пасиву балансу ТОВ «Український кристал» на 2024 рік

В умовах обмеженості власних джерел фінансування підприємств особливого значення набуває проведення ефективної амортизаційної політики. Амортизаційний фонд є джерелом відтворення основного капіталу підприємства, тому своєчасне формування такого фонду у достатньому обсязі є однією з передумов оновлення та успішного розвитку виробництва.

Розглянемо зазначені методи нарахування амортизації на прикладі ТОВ «Український кристал» та визначимо найбільш прийнятний метод для

формування джерела самофінансування підприємства.

У грудні 2022 р. ТОВ «Український кристал» придбало нове обладнання для виробництва хлібобулочних виробів первісною вартістю 2500,00 тис. грн. та в цьому ж місяці ввело його в експлуатацію. Згідно з наказом, на підприємстві використовується прямолінійний метод облікової політики. Передбачуваний строк корисного використання обладнання становить 10 років. Після закінчення цього строку обладнання планується реалізувати. Ліквідаційна вартість встановлена у розмірі 10 % від первісної вартості, або 250,00 тис. грн.

Співставимо динаміку формування амортизаційного фонду ТОВ «Український кристал» за різними методами облікової політики (табл. 3.6 та рис. 3.2). Як свідчать дані табл. 3.6 та рис. 3.1, амортизаційний фонд формується найбільш інтенсивно у разі використання методу зменшення залишкової вартості.

Таблиця 3.6.

Формування амортизаційного фонду ТОВ «Український кристал» за різними методами облікової політики

Роки	Методи облікової політики				
	прямолінійний	зменшення залишкової вартості	прискореного зменшення залишкової вартості	кумулятивний	виробничий
1	225,00	514,25	500,00	409,05	225,00
2	450,00	922,72	900,00	777,15	450,00
3	675,00	1247,17	1220,00	1104,53	675,00
4	900,00	1504,88	1476,00	1390,96	900,00
5	1125,00	1709,58	1680,80	1636,44	1125,00
6	1350,00	1872,17	1844,64	1840,97	1350,00
7	1575,00	2001,31	1975,71	2004,55	1575,00
8	1800,00	2103,89	2080,57	2127,18	1800,00
9	2025,00	2185,37	2164,46	2209,08	2025,00
10	2250,00	2250,00	2250,00	2250,00	2250,00

Отже, використання цього методу облікової політики надасть підприємству можливість завчасно накопичити кошти для технологічного оновлення виробництва, впровадження новітніх технологій та підвищити конкурентоспроможність на ринку хлібобулочної продукції. Тому пропонуємо ТОВ «Український кристал» змінити прямолінійний метод обліку основних засобів на метод зменшення залишкової вартості.

Обчислимо ефект від впровадження даної пропозиції для ТОВ «Український кристал» на 2025 рік. Запланований обсяг виробництва продукції у 2025 р. становить 80 т. на місяць або 960 т. на рік. Оскільки підприємство буде виробляти продукцію на замовлення (на даному обладнанні), тому передбачається, що весь обсяг виробленої продукції буде реалізовано. Отже обсяг виручки від реалізації продукції (BP) становитиме:

$$BP = 960 * 1,60 = 1536,00 \text{ (тис. грн.)}$$

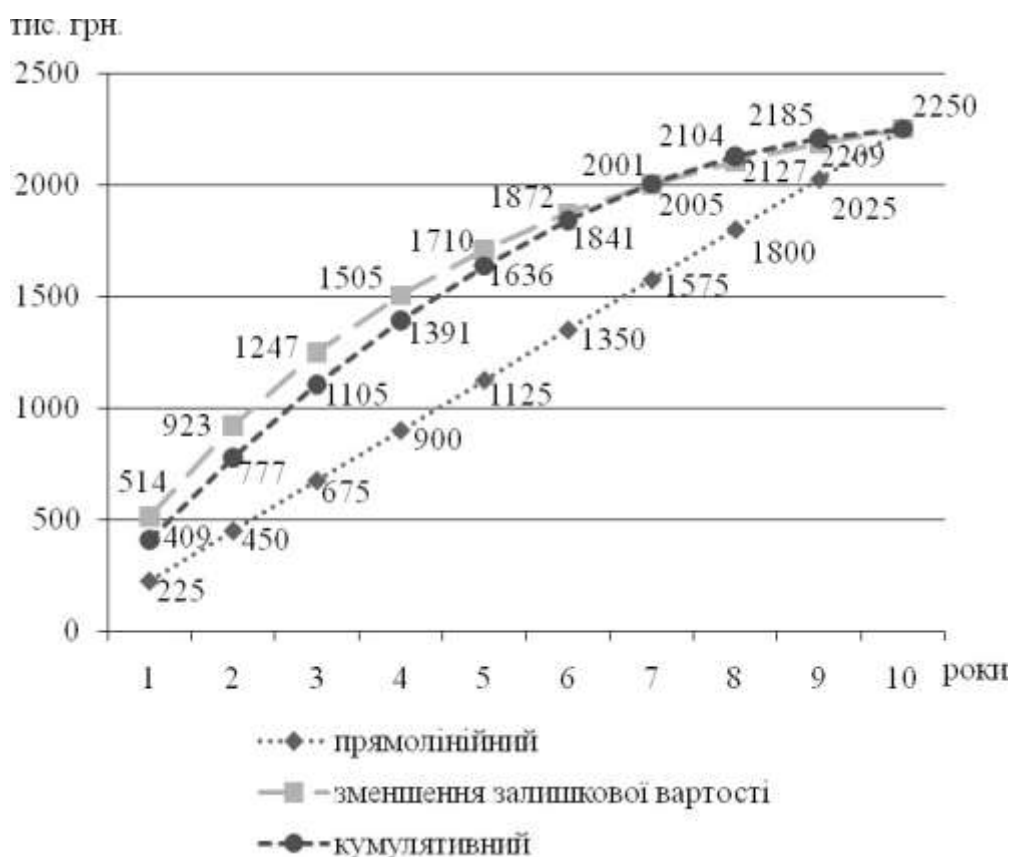

Рис. 3.2. Динаміка накопичення амортизаційного фонду ТОВ «Український кристал» за окремими методами облікової політики

Враховуючи планову рентабельність продукції (P) підприємства на рівні 20 %, визначимо загальний обсяг витрат (B):

$$B = 1536,00 : 1,2 = 1280,00 \text{ (тис. грн.)}$$

У складі цих витрат враховано амортизаційні відрахування $A_{річ}$. За прямолінійним методом ці відрахування, відповідно до розрахунків дорівнюватимуть 225,00 тис. грн.

Прибуток підприємства до оподаткування (Pr) становитиме:

$$Pr = 1536,00 - 1280,00 = 256,00 \text{ (тис. грн.)}$$

Чистий прибуток ($ЧП$) дорівнюватиме:

$$ЧП = 256,00 - 53,76 = 202,24 \text{ (тис. грн.)}$$

Обсяг джерел самофінансування підприємства буде таким:

$$C\phi = 53,76 + 225,00 = 278,76 \text{ (тис. грн.)}$$

Розрахуємо зміни, які відбудуться у зазначених показниках у разі переходу від прямолінійного методу облікової політики основних засобів до методу зменшення залишкової вартості.

Оскільки обладнання було впроваджене в експлуатацію в грудні 2022 р., протягом 2023 р. на підприємстві використовувався прямолінійний метод облікової політики, то станом на початок 2024 р. залишкова вартість обладнання ($ЗВ$) становитиме:

$$ЗВ = 2500,00 - 225,00 = 2225,00 \text{ (тис. грн.)}$$

Відповідно до виконаних вище розрахунків, річна норма амортизації за методом зменшення залишкової вартості дорівнює 20,57 %. Отже, річна сума амортизації у 2024 р. становитиме:

$$A_{річ} = 2225,00 * 0,2057 = 457,68 \text{ (тис. грн.)}$$

У результаті змін в обліковій політиці амортизаційні відрахування підприємства зростуть на суму:

$$A_{річ} = 457,68 - 225,00 = 232,68 \text{ (тис. грн.)}$$

Зростання амортизаційних відрахувань призведе до збільшення витрат підприємства:

$$B = 1280,00 + 232,68 = 1512,68 \text{ (тис. грн.)}$$

Чистий прибуток становитиме:

$$ЧП = 23,33 - 4,90 = 18,43 \text{ (тис. грн.)}$$

Обсяг джерел самофінансування підприємства стане таким:

$$Сф = 457,68 + 18,43 = 476,11 \text{ (тис. грн.)}$$

Результати розрахунків узагальнимо в табл. 3.7.

Таблиця 3.7.

Ефективність впровадження пропозиції (застосування методу зменшення залишкової вартості при формуванні амортизаційного фонду ТОВ «Український кристал»)

Показники	До впровадження пропозиції	Після впровадження пропозиції	Абс. відх., тис. грн.	Відн. відх., %
виручка від реалізації продукції	1536,00	1536,00	0,00	0,00
витрати	1280,00	1512,68	+232,68	+103,41
у т.ч. амортизація	225,00	457,68	+232,68	+103,41
чистий прибуток	202,24	18,42	-183,82	-90,89
самофінансування (чистий прибуток + амортизація)	427,24	476,10	+48,86	-11,44

Як свідчать дані табл. 3.7, у результаті впровадження пропозиції обсяг джерел самофінансування ТОВ «Український кристал» у 2025 р. зросте на 48,86 тис. грн. або на 11,44 %. Амортизаційний фонд підприємства зросте на більш

ніжу двічі: на 232,68 тис. грн., або на 103,41 %. На відповідну суму зростуть витрати підприємства та зменшиться прибуток. Чистий прибуток зменшиться на 183,82 тис. грн., або на 90,89 %. Проте таке зменшення прибутку підприємства буде компенсовано у наступних роках, коли амортизаційні відрахування за методом зменшення залишкової вартості будуть меншими, ніж за прямолінійним методом. Отже, на основі виконаних розрахунків можна зробити висновок про те, що пропозиція є вигідною, а її впровадження доцільним.

Таблиця 3.8

Прогнозований баланс ТОВ «Український кристал» на 2024 рік

Статті	2022	Прогноз	2024				
			1-ий прогноз	2-ий прогноз		Додаткові умови	Остаточний прогноз
1	2	3	4	5	6	7	8
Пасив							
Статутний капітал	1997	-	1997		1997		1997
Додатковий капітал	810	-	810		810		810
Резервний капітал		+15	15		15		15
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	-	+(404)	(404)		(404)	+741	(1145)
Довгострокові забезпечення	31	1,20	37,2		37,2		37,2
Інші довгострокові зобов'язання							
Векселі видані							
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	195	1,20	234		234	Зменшити на 30 днів	206
Поточні зобов'язання за розрахунками	580	1,20	696		696		625
Поточні забезпечення							
Інші поточні зобов'язання	4	1,20	4,8		4,8		4,8
Баланс	3617		4198		4198		4198

Використання методу зменшення залишкової вартості у обліковій політиці дасть підприємству змогу завчасно сформувати власні джерела

фінансування, які можуть бути вкладені у подальше розширення та оновлення виробництва, новітні технології, що підвищить обсяги виробництва та реалізації продукції, а також сприятиме зміцненню позицій підприємства на ринку.

Порахуємо сукупний економічний ефект від впровадження пропозицій щодо активізації власних джерел фінансування ТОВ «Український кристал».

У результаті впровадження пропозицій амортизаційний фонд ТОВ «Український кристал» у 2025 р. збільшиться на 232,68 тис. грн., або на 103,41 %, фінансовий дохід підвищиться на 36,01 тис. грн., або на 3,50 %, обсяг джерел самофінансування зросте на 77,31 тис. грн., або на 6,23 %.

Для складання прогнозованого балансу ТОВ «Український кристал» врахуємо наступні рішення керівництва: Виручку від реалізації продукції планується збільшити на 20%. За вимогами постачальників погашення кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги планується зменшити на 30 днів. Заборгованість з оплати праці підприємство має намір скоротити на 10%.

Прогнозований пасив балансу ТОВ «Український кристал» на 2024 рік представлено у таблиці 3.8.

Таблиця 3.9

Показники фінансової стійкості ТОВ «Український кристал» на 2024 рік

Показники	2022	Прогноз на 2024		Відхилення (+,-) від:	
		2-й прогноз	остаточний прогноз	2-го прогнозу	остаточного прогнозу
1	2	3	4	5	6
Коефіцієнти:					
автономії	0,094	0,077	0,097	-0,017	+0,003
фінансування	0,104	0,084	0,107	-0,02	+0,003
заборгованості	9,639	11,970	9,307	+2,331	-0,332
фінансової залежності	10,639	12,970	10,307	+2,331	-0,332
фінансової стійкості I	0,215	0,201	0,221	-0,014	+0,006
фінансової стійкості II	0,104	0,084	0,107	-0,02	+0,003

Відкоригований баланс ТОВ «Український кристал» з урахуванням

управлінських рішень та можливості використання внутрішніх резервів представлений у таблиці 3.9.

За даними таблиці 3.9 відмітимо, що при дотриманні прийнятих рішень розраховані коефіцієнти хоча й не досягли нормативних значень, але дещо покращились. Це позитивно вплине на фінансовий стан підприємства й, відповідно підвищиться фінансова стійкість підприємства, зокрема збільшиться власний капітал за остаточним прогнозом та покращаться показники фінансової стійкості.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі викладені теоретичні та практичні проблеми диверсифікації внутрішніх джерел фінансування підприємства (на прикладі ТОВ «Український кристал»).

Проведений в ході дослідження аналіз дозволяє зробити наступні висновки:

1) Фінансування підприємства – це процес забезпеченості підприємства фінансовими ресурсами, достатніми для задоволення потреб та росту його ринкової вартості, основною функцією якого є формування, нагромадження та використання фінансових ресурсів підприємства, для розв’язання виробничих завдань фінансової політики зазначеного підприємства. На процес фінансування значно впливають внутрішні чинники. Форма власності підприємства, напрями виробництва, переробка продукції чи її збут, участь у соціальних програмах, представницька діяльність тощо – усе це має вплив на процес фінансування діяльності підприємства. Внутрішні чинники відіграють визначальну роль у формуванні оптимального обсягу фінансових ресурсів, які необхідні для безперебійної роботи підприємства та реалізації його продукції.

2) Структура джерел фінансування господарської діяльності підприємства залежить від багатьох факторів, зокрема: від оподаткування доходів підприємства; темпів зростання реалізації виробленої продукції та їхньої стабільності; структури активів підприємства; стану ринку капіталу; відсоткової політики комерційних банків; рівня управління фінансовими ресурсами підприємства; суті стратегічних цільових фінансових рішень підприємства тощо. Важливим ресурсом фінансування підприємств залишаються їхні власні кошти. Отже, найпоширенішою є така форма фінансування, як самофінансування. Підприємство самостійно фінансує всі напрямки своїх витрат відповідно до виробничих планів, розпоряджається наявними фінансовими ресурсами, вкладаючи їх у виробництво продукції з метою одержання прибутку.

3) Раціональна структура капіталу і достатня кількість джерел власних засобів дозволяє підприємству функціонувати, розвиватися і зберігати рівновагу своїх активів і пасивів у внутрішньому та зовнішньому середовищі, що змінюється, та гарантує його постійну платоспроможність і інвестиційну привабливість. Його фінансова стійкість досягається за рахунок раціональної структури капіталу. Оцінка рівня фінансової стійкості проводиться на основі коефіцієнтного аналізу шляхом розрахунку коефіцієнтів та порівняння їх з нормативними значеннями. Для характеристики фінансової стійкості підприємства використовується система абсолютних і відносних показників. фінансова стійкість перебуває під впливом різних фінансово-економічних процесів. Її необхідно визначити як такий стан фінансових ресурсів, ефективності їх розміщення та використання, за якого забезпечується розвиток усіх сфер діяльності на основі зростання прибутку й активів за збереження платоспроможності і кредитоспроможності. Фінансова стійкість є запорукою виживання та основою стабільного положення підприємства в ринкових умовах.

4) Емпіричним об'єктом дослідження було обрано ТОВ «Український кристал», яке працює рентабельно, про що свідчать відповідні показники.

5) ТОВ «Український кристал» є досить стабільним та має достатню кількість власних коштів. Коефіцієнт фінансової стабільності ТОВ «Український кристал» виконує норматив (понад 1), та прямує до ще більшого його збільшення. Активи підприємства використовувались ефективно. Необоротні активи підприємства використовувались ефективно. Позитивною тенденцією для коефіцієнта фінансового ризику є його зменшення, що свідчить про незалежність підприємства від зовнішніх кредиторів.

б) ефективність використання сукупних активів має сприяти повне використання підприємством резервів підвищення рентабельності фінансових ресурсів за рахунок зростання прибутку (збільшення обсягів діяльності зменшення витрат тощо). Збільшення рентабельності власних фінансових ресурсів має сприяти оптимізація структури фінансових ресурсів. Власні кошти

зростають в 2022 році на 100,0 тис. грн., в складі власних коштів найбільшу частку займає статутний капітал, але частка його зменшується, а інший додатковий капітал зростає. Частка власних і прирівняних до них коштів зменшується на 2,0 %, в 2022 році В 2021 році структура джерел коштів покращилась відносно рівня 2021 та 2019 років. Головним чинником в цьому стала відсутність нерозподіленого прибутку.

7) Резервами підвищення ефективності фінансування діяльності підприємства є, в першу чергу, їх оптимізація та диверсифікація. Вдале поєднання у фінансово-господарській діяльності ТОВ «Український кристал» власних, залучених та позичених ресурсів генерує отримання підприємством фінансового результату. Найбільший приріст чистої рентабельності власного капіталу спостерігається у варіантах IV-VII – 37,40 %, який відповідає структурі 60 % позикового і 40 % власного капіталу. При збільшенні частки позикового капіталу приріст чистої рентабельності зменшується і становить 37,40%. Отже, при існуючій структурі капіталу 78% власного і 22% позикового, підприємство може залучати кредити без ризику зменшення рентабельності капіталу до межі, яка відповідає коефіцієнту фінансового важелю 1-2,5. В умовах, що склалися, ТОВ «Український кристал» вигідно використовувати позикові засоби в обороті, тому що в результаті цього збільшується обсяг власних фінансових ресурсів. За прогнозованими даними на основі даної моделі у 2024 році очікується збільшення рентабельності власного капіталу на 4,67 %, у 2025 р. - на 3,03 %. Зменшення ефекту фінансового левериджу пов'язане зі зростанням ставки за користування кредитом. Проте визначене співвідношення власного та позикового капіталу у рівних частинах не обов'язково є тільки одним з варіантів структури капіталу. Можна побачити, що найбільш ефективною для даного підприємства є структура капіталу зі співвідношенням власного та позикового капіталу у моделі 3, де це співвідношення становить 50 % : 50 % і при цьому диференціал складає 4,6 та чиста рентабельність власного капіталу 18,29 %. За даного співвідношення підприємство забезпечить приріст рентабельності власного капіталу на 2,3 % і збереже необхідний рівень

фінансової автономії. При подальшому збільшенні частки позичкового капіталу ефект фінансового левериджу зменшуватиметься, а отже рентабельність власного капіталу також буде зменшуватись.

8) Основним внутрішнім джерелом фінансування є самофінансування, пов'язане з реінвестуванням (тезаврацією) прибутку у відкритій чи прихованій формі. Основними перевагами самофінансування є: залучені кошти не потрібно повертати та сплачувати винагороду за користування ними; відсутність затрат при мобілізації коштів; непотрібність кредитного забезпечення; підвищення фінансової незалежності та кредитоспроможності підприємств. Встановивши мінімальну суму орендних платежів у розмірі 879,51 тис. грн. за умови їх сплати наприкінці кварталу, ТОВ «Український кристал» зможе до 2026 р. отримати фінансовий дохід від оренди у розмірі 5090,27 тис. грн. У результаті впровадження пропозиції фінансовий дохід ТОВ «Український кристал» у 2025 р. зросте на 36,01 тис. грн. або на 3,50 %.

9) У результаті впровадження пропозицій амортизаційний фонд ТОВ «Український кристал» у 2025 р. збільшиться на 232,68 тис. грн., або на 103,41 %, фінансовий дохід підвищиться на 36,01 тис. грн., або на 3,50 %, обсяг джерел самофінансування зросте на 77,31 тис. грн., або на 6,23 %.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алфьорова І. Є. Розробка політики фінансування майна за допомогою ефекта фінансового важеля / І. Є. Алфьорова, А. С. Кувічко // Економічний форум. – 2019. – № 3. – С. 1 – 7.
2. Арначій В. І. Фінансова діяльність підприємств : навч. посіб. / В. І. Арначій, В. Д. Чумак, О. Ю. Смолянська. – Київ : ВД Професіонал, 2020 – 240 с.
3. Бандурка О. М. Фінансова діяльність підприємства : підручник / О. М. Бандурка, М. Я. Коробов, П. І. Орлов, К. Я. Петрова. – 2-е вид., перероб. і доп. – Київ : Либідь, 2012. – 384 с.
4. Бердар М. М. Складові оцінки ефективності управління фінансовими ресурсами підприємств / М. М. Бердар // Теоретичні та прикладні питання економіки. – 2021. – Вип. 21. – С. 272–279.
5. Бланк І. О. Фінансове забезпечення розвитку підприємств : монографія / І. О. Бланк, Л. О. Лігоненко, Н. М. Гуляєва, Г. В. Ситник, Л. Л. Стасюк; ред.: І. О. Бланк; Київ. нац. торг.-екон. ун-т. - К., 2011. – 343 с.
6. Близнюк О. П. Класифікація джерел формування фінансових ресурсів підприємства / О. П. Близнюк, А.П. Горпинченко // [Вісник Міжнародного слов'янського університету. Сер. : Економічні науки](#). – 2012. – Т 15, № 2. – С.52 – 58.
7. Близнюк О. П. Управління позиковими ресурсами в системі забезпечення фінансової безпеки торговельного підприємства / О. П. Близнюк, О. М. Іванюта // Promising problems of economics and management: Collection of scientific articles. – Publishing hous «BREEZE», Montreal, Canada, 2015. – P. 60 – 65.
8. Близнюк О. П. Управління фінансовими ресурсами підприємств роздрібної торгівлі : монографія / О. П. Близнюк, А. П. Брезинська, О. М. Іванюта. – Харків : Видавець Іванченко І. С., 2019. – 253 с.
9. Бойко Є. М. Сучасний стан та проблеми процесу формування

фінансових ресурсів підприємства в Україні / Є. М. Бойко // Молодий вчений. – 2019. – № 5. – С. 15 – 18.

10. Бражник Л. В. Фінансові ресурси підприємства: їх формування та використання / Л. В. Бражник // Мукачівський державний університет. Економіка і суспільство. – 2021. – Випуск № 14. – С. 778 – 783.

11. Бродська І. І. Проблеми формування фінансових ресурсів підприємств / І. І. Бродська // Економічні науки. Серія: Облік і фінанси. – 2010. – Вип. 7(25). – Ч. 1. – С. 182–189.

12. Вовк В. М. Методика та організація аналізу формування і використання фінансових ресурсів підприємства. Автореферат дис. на здоб. наук. ступ. канд. екон. наук. – Т., 2004: [Електр.рес.]. – Режим доступу: http://librar.org.ua/sections_load.php.

13. Воронін А. В. Оптимізація структури капіталу акціонерного товариства / А.В. Воронін // Финансы, учет, банки. – 2014. - № 1 (20). – С. 79 – 83

14. Гаврилко П. П. Вдосконалення управління фінансовими ресурсами підприємства на сучасному етапі розвитку економіки України / П. П. Гаврилко // Вісник Одеського національного університету. Серія: Економіка. – 2019. – Т. 21, Вип. 3. – С. 131 – 134.

15. Гаврилова А. Н. Финансы организаций (предприятий) / А. Н. Гаврилова, А. А. Попов. – М. : КНОРУС, 2007. – 608 с.

16. Гайдаєнко О. М. Формування оптимальної структури капіталу підприємства / О. М. Гайдаєнко, М. О. Славінська // Міжнародний збірник наукових праць Облік. Економіка. Менеджмент : наукові нотатки. – 2019.– № 1(9). – Ч. 1. – С. 100–107.

17. Гвоздей Н. І. Оцінка ефективності використання фінансових ресурсів підприємства / Н. І. Гвоздей, І. С. Бондарук, О. А. Вінницька // Економічний аналіз: зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: О. В. Ярощук (голов. ред.) та ін. – Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр ТНЕУ: Економічна думка – 2021. – Том 28. – № 1. – С. 216

– 221.

18. Глушко А. Д. Науково-методичні підходи до аналізу фінансових ресурсів підприємств / А. Д. Глушко, М. Ф. Філіп // Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського : Глобальні та національні проблеми економіки. – 2021. – Випуск 23. – С. 470 – 474.

19. Горпинченко А. П. Принципи формування фінансових ресурсів підприємства [Електронний ресурс] / А. П. Горпинченко. – Режим доступу : [file:///C:/Users/NoytFBS/Downloads/esprstp_2013_2\(1\)_18.pdf](file:///C:/Users/NoytFBS/Downloads/esprstp_2013_2(1)_18.pdf).

20. Григораш О.В. Формування фінансових ресурсів підприємств України / О.В. Григораш, Н.О. Таран, О.М. Жданова // Мукачівський державний університет: Економіка і суспільство. – 2020. – Вип. – 13. – С. 1072 – 1077.

21. Гриньова В.М., Коюда В.О. Фінанси підприємств. Навч. посіб. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Знання-Прес, 2006. – 424 с.

22. Грицино О. М. Оптимізація структури капіталу підприємств України / О. М. Грицино, В. В. Бусленко // Фінанси, облік і аудит. – 2020. – Випуск 1 (29). – С. 77 – 97.

23. Громова А. Є. Аналіз фінансового стану підприємства з огляду ефективного використання фінансових ресурсів / А. Є. Громова, К. В. Крамаренко, Т. О. Рудик // «Молодий вчений». – 2019 р. – № 5 (32). – С. 44 – 47.

24. Гуляєва Н. Фінансові ресурси підприємств // Фінанси України. – 2003. – № 12. – С.58-62.

25. Давиденко Н. М. Фінансовий леверидж в оптимізації структури капіталу акціонерних товариств / Н. М. Давиденко. – Агросвіт. – 2015. – № 1. – С. 10-13.

26. Демко І. І. Організаційні підходи до методики аналізу фінансових ресурсів / І. І. Демко // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. – 2014. – Вип. 38. – С. 116–123.

27. Добринь С. В. Організація системи управління фінансовими

ресурсами підприємства / С. В. Добринь // Інвестиції: практика та досвід. – 2015. – № 10. – С. 37 – 40.

28. Домбровська С.О. Тенденції системи формування фінансових ресурсів підприємств України та шляхи її вдосконалення / С.О. Домбровська // Науковий вісник Одеського національного економічного університету. Економіка, політологія, історія. – 2015. – № 2(222). – С. 42–54.

29. Дорохова Л. М. Стратегічні напрями удосконалення управління фінансовими ресурсами аграрних підприємств / Л. М. Дорохова, Н. О. Куровська // Продуктивність агропромислового виробництва. Економічні науки. – 2014. - № 25 (4). – С. 8 – 12.

30. Дуда С. Т. Узагальнення методичних підходів до оптимізації структури капіталу підприємства / С. Т. Дуда, В.А. Палько // Науковий вісник НЛТУ України. – 2014. – Вип. 24.2. – С. 227 – 233.

31. Єпіфанова І.Ю. Сучасні підходи до аналізу ефективності оптимізації структури капіталу підприємств кондитерської галузі України [Електронний ресурс] / І.Ю. Єпіфанова, О.Г. Стемблевська // Економіка та суспільство. – 2019. – № 7. – С. 313 – 319.

32. Загородній А. Г. Фінансовий словник / А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк, Т. С. Смовженко. – [2-ге вид., виправлене і доп.]. – Львів : Центр Європи, 1997. – 576 с.

33. Зеліско І. М. Еволюція економічної категорії «фінансові ресурси» та її роль у забезпеченні відтворювального процесу / І. М. Зеліско // Економіка АПК. – 2012. – № 3. – С. 64–67.

34. Зянько В. В. Фінансовий аналіз та звітність : практикум / В. В. Зянько, І. Ю. Єпіфанова. – Вінниця: ВНТУ, 2008. – 83 с.

35. Ізмайлова К. В. Сучасні технології фінансового аналізу: Навч. посіб. – К.: МАУП, 2005. – 148 с.

36. Ізмашова К.В. Фінансовий аналіз: Навч. посібник. – К.: МАУП, 2000.

37. Катан Л. І. Фінансові ресурси підприємства та особливості їх формування / Л. І. Катан // Вісник Дніпропетровського державного аграрно-

економічного університету. – 2014. – № 6. – С. 38 – 44.

38. Качмарик Я. Ефективність формування фінансових ресурсів підприємств// Фінанси України. – 1999. – № 10. – С. 138-144.

39. Козачок І. А. Формування та управління ефективним використанням фінансових ресурсів підприємства / І. А. Козачок // Гуманітарний вісник ЗДІА. – 2013. – № 47. – С. 277 – 283.

40. Колодізєв О. М. Управління грошовими потоками суб'єктів господарювання на основі методів аналізу ефективності використання фінансових ресурсів / О. М. Колодізєв, О. В. Коцюба // Scientific Journal «ScienceRise». Економічні науки. – 2015. – № 3/3(8). – С. 56–64.

41. Колотуха С. Фінансові ресурси сільськогосподарських підприємств: формування та використання в умовах економічної нестабільності / С. Колотуха, В. Бречко, Л. Кравцова // Вісник Київського інституту бізнесу та технологій. – 2019. – Вип. 1. – С. 29–37.

42. Комаринець С. О. Фінансова гнучкість підприємства в умовах невизначеності середовища / С. О. Комаринець // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. – 2007. – № 606. – С. 186-191.

43. Корбутяк А. Г. Оптимізація структури капіталу підприємства / А. Г. Корбутяк, Н. М. Одайська // Економіка і суспільство. – 2021. – Вип. 16. – С. 375 – 381.

44. Коробов М. Я. Фінансова діяльність підприємства : навч. посібник / М. Я. Коробов, П. І. Орлов, К. Я. Петров [та ін.]. – 2-ге вид. перероб. – К.: Либідь, 2002. – 384 с.

45. Кривенко А. Е. Формування та ефективне використання фінансових ресурсів підприємства [Електронний ресурс] / А. Е. Кривенко // Ефективна економіка. – 2015. – № 2. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3818>

46. Ксьондз С. М. Проблеми формування фінансових ресурсів

підприємств / С. М. Ксьондз, О. В. Сапригіна // ЕКОНОМІКА І СУСПІЛЬСТВО. – 2020. - Випуск № 10. – С. 611 – 615.

47. Куліченко Ю. Л. Фінансові ресурси підприємства та їх оптимізація / Ю. Л. Куліченко // Молодіжний вісник УАБС НБУ. Серія : Економічні науки. – 2013. – № 4. – С. 1 – 4.

48. Курінна О. В. Теоретичні аспекти формування та використання фінансових ресурсів підприємства / О. В. Курінна // Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія: Економіка. – 2013. – Випуск. 2. – С. 140 – 147.

49. Кустріч Л. О. Оцінка ефективності використання фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств на регіональному рівні / Л. О. Кустріч // АГРОСВІТ. – 2021. – № 1. – С. 18 – 24.

50. Лапа А. Є. Фінансові ресурси підприємства та їх оптимізація / А. Є. Лапа // Молодіжний науковий вісник УАБС НБУ, Серія: Економічні науки. – 2013. – № 4. – С. 289 – 297.

51. Лахтіонова Л. Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання : монографія / Л. Лахтіонова. – К. : КНЕУ, 2001. – 387 с.

52. Малій О. Г. Фінансові ресурси підприємств та джерела їх формування: теоретичні аспекти / О. Г. Малій // Актуальні проблеми інноваційної економіки. – 2019. – № 2. – С.71 – 74.

53. Маматова Л. Ш. Оптимізація структури капіталу та її вплив на потенціал підприємства / Л. Ш. Маматова // Вісник Приазовського державного технічного університету. Серія : Економічні науки. – 2020. – С. 299 – 305.

54. Марченко А. Аналіз джерел формування фінансових ресурсів // Фінанси України. – 2002. – № 9. – С. 102-108.

55. Масленніков Є. І. Врівноважена система управління фінансовою стійкістю промислового підприємства / Є. І. Масленніков, А. І. Бутенко // Економічні інновації. – 2015. – Випуск № 59. – С. 228 – 240.

56. Мельник К. В. Економічна сутність фінансових ресурсів підприємства та їх класифікація / К. В. Мельник, А. О. Сігайов // Економічні

проблеми розвитку галузей та видів економічної діяльності. – Формування ринкових відносин в Україні. – 2014. – № 10 (161). – С. 91 – 95.

57. Мельник О. М. Облік, аналіз та контроль фінансових ресурсів підприємства в процесі прийняття управлінських рішень. Сучасні проблеми економіки і менеджменту: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 10–12 листопада 2011 р.). Львів, 2011.

58. Меренкова Л. О. Сучасні підходи щодо визначення сутності фінансових ресурсів підприємства в ринковій економіці// Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2010. – № 29. – С. 344 – 347.

59. Опарін В. Фінансові ресурси та суспільний капітал / В. Опарін // Вісник НБУ. – 2001. – № 7. – С. 26–28.

60. Опарін В. Фінансові ресурси: проблеми визначення та розміщення// Вісник Національного банку України. – 2000. – № 5. – С. 10-11.

61. Павлюк К. В. Фінансові ресурси держави. Монографія. – Київ: Ніос, 1998.

62. Партин Г. Фінанси підприємств : Навчальний посібник / Галина Партин, Анатолій Загородній,; М-во освіти і науки України, Нац. банк України, ЛБІ. –Львів: ЛБІ НБУ, 2003. – 265 с.

63. Перевознюк В. Теоретична концептуалізація фінансових ресурсів підприємств / В. Перевознюк // Світ фінансів. – 2013. – С. 68 – 74.

64. Петряєва З. Ф. Аналітичне забезпечення оцінки фінансових ресурсів підприємства / З. Ф. Петряєва, Г.А. Іващенко, О. О. Петряєв // Економічний аналіз. – 2015. – Т. 19(2). – С. 122 – 129.

65. Податковий кодекс України [Електронний ресурс] : Кодекс 2755-VI. – Редакція від 01.07.2022. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>. – Назва з екрана.

66. Полінкевич О. М. Суть та роль фінансових ресурсів підприємств у новій економіці / О. М. Полінкевич, А.Л. Іванова // Економічний форум. – 2015. – № 2. – С. 1 – 6.

67. Романенко О. Р. Фінанси: підручник / О. Р. Романенко. – 4- вид.

ЦУЛ, 2009. – 312 с.

68. Рудченко І. В. Удосконалення механізму управління фінансовими ресурсами підприємства / І. В. Рудченко // Науковий вісник ВДУ ім. Л. Українки. Економічні науки. – 2014. – № 1(5). – С. 16 – 19.

69. Семенова Т. В. Оптимізація структури капіталу підприємства / Т. В. Семенова, А. С. Шамрицька // Молодий вчений. – 2014. – № 6 – С. 32–33.

70. Слав'юк Р. Фінанси підприємств : Навчальний посібник / Ростислав Слав'юк,; М-во освіти і науки України. – 3-є вид., переробл. і доп. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 459 с.

71. Слюсаренко К. В. Проблеми формування та використання фінансових ресурсів підприємств ГМК України в сучасних умовах господарювання / К. В. Слюсаренко, С. А. Британ // Молодий вчений. – 2015. – № 5 (20) – Частина 2. – С. 84 – 91.

72. Собур С. В. Шляхи підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу підприємства [Електронний ресурс] / С. В. Собур. – Режим доступу: http://www.ukrlogos.in.ua/17.10.2015_22.pdf.

73. Стасюк Л. С. Класифікація фінансових ресурсів підприємства / Л. С. Стасюк // Вісник Хмельницького національного університету. – 2012. – № 4. Т. 3. – С. 257–261.

74. Стеценко Я. Фінансові ресурси підприємства: джерела формування та ефективність їх використання. URL: http://www.rusnauka.com/10_NPE_2008/Economics/30110.doc.htm.

75. Стецюк П.А. Методичні аспекти оцінки ефективності фінансових ресурсів телекомунікаційних підприємств / П. А. Стецюк // Економіка. Менеджмент. Бізнес. – 2020. – № 2 (20). – С. 29 – 32.

76. Тимошик Н. С. Організаційні аспекти формування та оптимізації фінансових ресурсів підприємств / Н. С. Тимошик, Є. В. Семчишин. // Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського . Серія: Економіка і управління. – 2022. – Том 30 (69). – № 2. – С. 232-238.

77. Ткаченко І. П. Фінансові ресурси підприємств : управління

ефективністю формування та використання / І. П. Ткаченко // Інвестиції: практика та досвід. – 2013. – № 19. – С. 46 – 52.

78. Фінанси підприємств : підручник [7-е вид.] / [А. М. Поддєрьогін, М. Д. Білик, Л. Д. Буряк та ін.] ; під ред. А. М. Поддєрьогіна. – Київ : Вид-во КНЕУ, 2008. – 552 с.

79. Фінансове планування і управління на підприємствах : навч. посібник / Г.А. Семенов, В.З. Бугай, А.Г. Семенов, А.В. Бугай. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 432 с.

80. Хачатурян С. Сутність фінансових ресурсів та їх класифікація// Фінанси України. – 2003. – № 4. – С.77-81.

81. Хрущ Н. А. Аналіз сучасних підходів до визначення сутності фінансових ресурсів підприємства / Н. А. Хрущ, В. В. Доценко // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2015. – № 3. Т. 3. – С. 274 – 277.

82. Шевченко В. О. Напрямки використання фінансових ресурсів підприємств / В. О. Шевченко // Європейські перспективи. – 2014. – № 5. – С. 126 – 133.

83. Шкробот М. В. Сутність та основи функціонування системи управління фінансовими ресурсами підприємств / М. В. Шкробот // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2015. – № 3, Т. 2. – С. 236 – 240.

84. Яременко В. Г. Сутність, поняття та особливості класифікації фінансових ресурсів підприємств / В. Г. Яременко, Н. М. огли Салманов // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. – 2021. – Випуск 19. – Ч. 3. – С. 158 – 162.